EHL-İ KİTAP

Ehl-i Kitap; Anlam ve Mâhiyeti
Kur'an-ı Kerim'de Ehl-i Kitap Kavramı
Ehl-i Kitabın İslâm'a Aykırı İnançları
Ehl-i Kitab'ın Küfür ve Şirki
Ehl-i Kitabın İslâm'a Ters Tutum ve Davranışları
Ehl-i Kitabın Müslümanlara Karşı Davranış ve Tavırları
Kur'ân-ı Kerim'in Ehl-i Kitaptan Övdükleri
Müslümanların Ehl-i Kitaba Karşı Davranışları Nasıl Olmalıdır?
İslâm'a Girmeden Ehl-i Kitap Kurtulabilir mi?
Ehl-i Kitaba Tanınan Müsâmaha ve Ayrıcalıklar
Günümüzdeki Batılı İnsanlar Ehl-i Kitap mıdır?

"Allah tarafından kendilerine, yanlarında bulunanı tasdik edici bir rasûl/elçi gelince ehl-i kitaptan bir grup, sanki Allah'ın kitabını bilmiyormuş gibi sırtlarının arkasına atarcasına terk ettiler." [1]

Ehl-i Kitap; Anlam ve Mâhiyeti

"Ehl-i kitab", kitap ehli, kitaplı anlamına gelir; Vahiy yoluyla indirilen kutsal bir kitaba iman edenler için kullanılan bir tâbirdir. "Kitab ehli", "kendilerine kitap verilenler" anlamındaki bu terim, müslümanlar dışındaki ilâhî kitap sahibi din mensupları için kullanılır. Kur'an, bu terimle, müşriklerden (putperest ve ateistlerden) ayırt etmek için Tevrat, Zebur ve İncil'e inanan yahûdi ve hıristiyanları kasteder. Kur'ân-ı Kerim, birçok yerde yahûdilerden ve hıristiyanlardan, ehl-i kitap diye bahseder; hadislerde de bu tâbir çokça kullanılmıştır. İslâmî literatürde "ehl-i kitap" yerine "kitâbî" kelimesinin kullanıldığı da görülmektedir.

Bu kitaplar (Tevrat, Zebur, İncil) tahrif edilmiş olmakla beraber, içlerinde vahye dayanan hakikat ve hikmetler de bulunma ihtimalinden dolayı İslâm, onlara inanan yahûdi ve hıristiyanları, müşriklere nisbetle kısmen ayrıcalıklı bir konuma oturtmuştur. İslâm, müşriklere yapılanların aksine, İslâm idaresine itaat eden yahûdi ve hıristiyanları, cizye ve haraç karşılığında, kendi ibâdetleriyle serbestçe meşgul olmalarına izin vermiştir.

Allah katından indirilmiş, hükümleriyle amel edilmesi gereken Kur'an'ın dışında iki kitap (Tevrat ve İncil) vardır. (Zebur, şiir tarzında ilâhîlerden oluşan bir kitap olduğundan, içinde ahkâmla ilgili hususlar yoktur. Dâvud (a.s.), Tevrat'ın hükümleriyle hüküm ve amel eden, yeni şeriat getirmeyen bir peygamberdir.) Kur'an'daki ehl-i kitap tâbiriyle de bu kitapların muhâtabı olan yahûdilerle hıristiyanlar kastedilmektedir. Ehl-i kitap terkibinin geçtiği âyetleri, *"Kitap, yalnız bizden önceki iki topluluğa indirildi"*[2] meâlindeki âyeti göz önüne alarak tefsir eden ilk müfessirler, bununla yahûdi ve hıristiyanların kastedildiğini ifade etmişlerdir.[3] Bu âyetten hareketle Hanbelî ve Şâfiî mezhepleri sadece yahûdi ve hıristiyanları ehl-i kitap saymışlar; Hanefîler ise semâvî bir dine inanan ve Tevrat, Zebûr, İncil, suhuf gibi vahyedilmiş bir kitabı bulunan her ümmetin ehl-i kitap olduğunu söylemişlerdir.

İslâm'ın yayılmasına paralel olarak ehl-i kitabın sadece yahûdi ve hıristiyanları ifade eden bir tâbir olduğu kanaati de değişmiştir. Bunun temel sebeplerinden biri, Kur'ân-ı Kerim'de yahûdilik ve hıristiyanlığın dışında Sâbiîlik, Mecûsîlik gibi ilâhî olmayan başka dinlerden de söz edilmesi ve bu dinlerin kendilerince bir kitaba sahip bulunması; diğeri de müslümanlar açısından siyasî, iktisadî ve sosyal şartların bunu gerekli kılmasıdır.

Kur'an'da, tahrife uğramamış yegâne hak din olan İslâm'ın dışında; haniflik, yahûdilik, hıristiyanlık, sâbiîlik ve mecûsîlikten bahsedilmektedir. Hanîf kelimesi, İslâm'ın eş anlamlısı şeklinde ve Hz. İbrâhim'le ilgili olarak zikredilmektedir. Sâbiîlik ve Mecûsîlik ise sadece ismen geçmekte, inanç esaslarından ve peygamberlerinden söz edilmemekte, kutsal bir kitaba sahip olup olmadıkları açıklanmamaktadır. Öte yandan İslâmiyet'in ortaya çıktığı dönemde dünya üzerinde birçok din bulunmasına rağmen Kur'ân-ı Kerim bunların çoğundan bahsetmemiştir. Zira

---

1 2/Bakara, 101

2 6/En'âm, 156

3 Mücâchid, 1/186; Taberî Câmiu'l-Beyân, 8/69; İbn Kesir, Tefsîru'l-Kur'ân, 2/44

ilâhî vahyin ilk muhâtabı olan Araplar arasında bu dinlerin mensupları mevcut değildi ve onların söz konusu dinler hakkında bilgileri yoktu. Ayrıca bu dinler İslâm'a rakip olacak seviyede bulunmayıp Kur'an'da yer alan inanç gruplarından bazılarına dâhil edilebilecek bir nitelik de taşıyordu.

Kur'ân-ı Kerim'de ismen zikredilen dinlerden Sâbiîlik hakkında âyet ve hadislerde bilgi yoktur. Gerçek Sâbiîlik, ilk dönem İslâm kaynaklarında yahûdiliğin veya hıristiyanlığın bir mezhebi olarak görülüp ehl-i kitap kapsamında mütâlaa edilmiştir. Ebû Hanîfe ve Ahmed bin Hanbel bu görüştedir. Ayrıca Harranlı putperestler Halîfe Me'mûn kendileriyle görüştükten sonra Sâbiî adını almışlar ve ehl-i kitap kabul edilmişlerdir. İmam Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed gibi bazı fakîhlerin ehl-i kitap saymadıkları Sâbiîler ise Sâbiî adını taşıyan, ancak yıldızlara tapan putperestlerdir.

Mecûsîlerden Kur'an'da sadece bir yerde bahsedilmekte,[4] fakat bunlar hakkında da bilgi verilmemektedir. Eski müslüman araştırmacıların çoğunluğuna göre Mecûsîler ehl-i kitap değildir. Hz. Peygamber'in *"Mecûsîlere ehl-i kitap muâmelesi yapın"*[5] dediği rivâyet edilir. Ancak Rasûl-i Ekrem, Mecûsîlerin kestiklerinin yenilmesini ve kadınlarıyla evlenmesini yasaklamıştır. Mecûsîlerin ehl-i kitaptan olduğunu söyleyen Hz. Ali de şirkleri sebebiyle kestiklerinin yenilmesinin ve kadınlarıyla evlenilmesinin müslümanlara yasaklandığını belirtir.[6] İmam Şâfiî, Hz. Ali'nin sözüne dayanarak onları ehl-i kitap saymıştır. [7]

Kur'an'da ehl-i kitap olarak sadece yahûdi ve hıristiyanların muhâtap alınması, bu iki din mensubunun birtakım eksiklik ve yanlışlıklarının yanından Allah, peygamber, âhiret ve kitap inançlarının bulunması, yani İlâhî kaynağa dayanmaları ve Kur'an'ın o dönemde muhâtabı olan insanlarca söz konusu dinlerin bilinmesi sebebiyledir. Nitekim bu din mensupları Hicaz bölgesinde önemli bir etkinliğe sahip olarak müslümanlarla iç içe yaşıyorlardı. Kur'ân-ı Kerim muhtelif âyetlerinde İslâm dışı din mensupları arasında ehl-i kitaba önemli bir yer vermekte, onların bazı farklılıklarını belirtmekte, özellikle hıristiyanlarla diyalog kurulmasını önermekte, ancak temel iman esasları, ayrıca müslümanlarla olan ilişkilerindeki eksiklik ve yanlışlıkları vurgulamaktadır. [8]

Kur'an-ı Kerim'de Ehl-i Kitap Kavramı

"Ehlu'l-kitab" kavramı, Kur'ân-ı Kerim'de 31 yerde geçer. Yaklaşık olarak aynı anlama gelen "ûtu'l-kitab" ise, 20 yerde zikredilir. Bunların dışında ehl-i kitabın üyeleri olan inanç sahiplerinden bahseden âyetleri de kattığımızda; yahûdiler anlamına gelen "yahûd" kelimesi 41 yerde, yine yahûdilerin ırk olarak menşei olan İsrâiloğulları anlamındaki "benî İsrâil" 41 âyette geçer. Hıristiyanlar anlamındaki "nasârâ" kelimesi de 14 yerde kullanılır.

Kur'ân-ı Kerim'de ehl-i kitap terkibinin geçtiği âyetlerde, onların arasında övgüye lâyık kişiler bulunduğu gibi,[9] kâfirlerin de bulunduğu,[10] bu sonuncuların Allah'ın âyetlerini inkâr ettikleri,[11] Hakk'ı bâtıla karıştırdıkları,[12] kendilerine verilen kutsal kitabı tahrif ettikleri,[13] peygamberlerini öldürdükleri,[14] müslümanları küfre döndürmek

---

4 22/Hacc, 17

5 Muvattâ, 1/278

6 Ebû Yûsuf, Kitabu'l-Harac, 140-141

7 Muhammed bin İdris eş-Şâfiî, El-Üm, 4/158

8 Remzi Kaya, T.D.V. İslâm Ansiklopedisi, 10/517

9 3/Âl-i İmrân, 75, 113-115, 119

10 2/Bakara, 105; 98/Beyyine, 1

11 3/Âl-i İmrân, 70, 98, 112; 4/Nisâ, 155; 59/Haşr, 2

12 3/Âl-i İmrân, 75

13 3/Âl-i İmrân, 78

14 3/Âl-i İmrân, 112; 4/Nisâ, 155

istedikleri,[15] Tevrat ve İncil'deki hükümleri hakkıyla uygulamadıkları[16] belirtilmektedir. Kur'an, ehl-i kitabı Allah'a kulluğa, O'na ortak koşmamaya çağırmakta,[17] müslümanlara da onlarla mücâdelelerinde îtidâli tavsiye etmektedir. [18]

Allah Kur'an'ı ehl-i kitap hakkında "şâhit ve gözetici" olarak indirmiş,[19] peygamberlerin arasının kesildiği bir dönemde, "bize müjdeci ve uyarıcı gelmedi"[20] denilmemesi için son peygamberi göndermiş, bunu da, *"Ey kitap ehli! Kitaptan gizleyip durduğunuzun çoğunu size açıkça anlatan ve çoğundan da vazgeçen peygamberimiz gelmiştir; doğrusu size Allah'tan bir nur ve apaçık bir kitap gelmiştir"*[21] şeklinde açıklamıştır. Buradan, İslâm'ın amacının ehl-i kitabın yanıldığı, gizlediği, ihtilâfa düştüğü veya inkâr ettiği konularda doğruları bildirmek ve bunlara inanmaya dâvet etmek olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Kur'an'da, *"Şüphesiz bu Kur'an, İsrâiloğullarına ayrılığa düştükleri şeyin çoğunu anlatmaktadır"*[22] denilir. Kur'an'ın bu açıklamaları, daha çok, dinin ana konuları olan ulûhiyet, nübüvvet, âhiret ve ilâhî kitaplar hakkındadır.

İslâm dini, karşılıklı menfaat ve hoşgörüye dayalı müslüman-ehl-i kitap ilişkisine izin verirken; yahûdi ve hıristiyanların müslümanlara karşı dost görünebileceklerine dikkat çekmekte,[23] bu hususta gizli emellerinin olabileceğini haber vererek onların dost edinilmemesini öğütlemektedir.[24] Nitekim Hz. Peygamber, Medine'de ehl-i kitapla anlaşma yaparak bir güvenlik ortamı sağlamışsa da onlarla ilişkilerinde daima ihtiyatlı davranmıştır. Müslümanları ehl-i kitap karşısında sık sık uyaran Kur'an, onlara tâbi olunmasını yasaklar.[25] Bu arada gayri müslimleri, müslümanlara karşı tutumları bakımından kendi aralarında bir sıralamaya tâbi tutarak yahûdi ve müşriklerin müslümanlara düşmanlık bakımından daha şiddetli olduklarını ifade eder. [26]

Kur'an, ehl-i kitabın temel yanlışlarını düzeltir ve onları Allah'ın birliği (tevhid) inancına dayalı ortak bir ilkede müslümanlarla birleşmeye çağırır.[27] Kur'an, ehl-i kitabın kendi peygamberlerinin getirdiği kitaplara tam inandıkları takdirde Kur'an'a da inanmaları gerektiğini bildirir.[28] Bu durum, bütün peygamberlere vahyedilen kitapların aynı kaynaktan geldiğini gösterir. *"De ki: 'Ey kitap ehli! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size gönderilen Kur'an'ı uygulamadıkça hiçbir temeliniz olmaz."*[29] meâlindeki âyet, Kur'an'ın öncekileri, önceki kitapların da Kur'an'ı tasdik ettiğini göstermektedir. [30]

---

15 2/Bakara, 109; 3/Âl-i İmrân, 69, 72, 99, 100

16 5/Mâide, 68

17 3/Âl-i İmrân, 64

18 29/Ankebût, 46

19 5/Mâide, 48

20 5/Mâide, 19

21 5/Mâide, 15

22 27/Neml, 76

23 5/Mâide, 51

24 5/Mâide, 57

25 2/Bakara, 109, 120; 3/Âl-i İmrân, 100; 4/Nisâ, 44-45; 57/Hadîd, 16

26 5/Mâide, 82

27 3/Âl-i İmrân, 64

28 28/Kasas, 52-53

29 5/Mâide, 68

30 Remzi Kaya, a.g.e., 10/518

"Allah tarafından kendilerine, yanlarında bulunanı tasdik edici bir rasûl/elçi gelince ehl-i kitaptan bir grup, sanki Allah'ın kitabını bilmiyormuş gibi sırtlarının arkasına atarcasına terk ettiler." [31]

"Ehl-i kitaptan çoğu, hak ve doğru olan kendilerine apaçık belli olduktan sonra sırf içlerindeki kıskançlıktan ötürü sizi imanınızdan vazgeçirip küfre döndürmek isterler. Siz şimdilik, Allah onlar hakkındaki emrini getirinceye kadar affedin, hoşgörün. Şüphesiz Allah her şeye kadirdir." [32]

"Sen onların milletine/dinine uyuncaya kadar yahûdiler de hıristiyanlar da senden râzı olmazlar. De ki: 'Doğru yol, ancak Allah'ın yoludur.' Sana gelen ilimden sonra eğer onların hevâlarına/arzularına uyacak olursan, andolsun ki, Allah'tan sana bir dost ve yardımcı yoktur." [33]

"Eğer onlar da sizin iman ettiğiniz gibi inanırlarsa hidâyeti/doğru yolu bulmuş olurlar; dönerlerse mutlaka anlaşmazlık içine düşerler. Onlara karşı Allah sana yeter. O işitendir, bilendir." [34]

"Allah nezdinde hak din İslâm'dır. Kitap verilenler, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki kıskançlık yüzünden ayrılığa düştüler. Allah'ın âyetlerini inkâr edenler bilmelidirler ki Allah'ın hesabı çok çabuktur." [35]

"De ki: 'Ey ehl-i kitap! Sizinle bizim aramızda anlamı eşit bir kelimeye gelin: Allah'tan başkasına tapmayalım; O'na hiçbir şeyi eş tutmayalım ve Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilâhlaştırmasın. Eğer onlar yine yüz çevirirlerse işte o zaman, 'Şâhit olun, biz müslümanlarız" deyin." [36]

"Ehl-i kitaptan bir kısmı istediler ki, ne yapıp edip sizi saptırabilsinler. Oysa onlar, sadece kendilerini saptırırlar da farkına bile varmazlar." [37]

"Ey ehl-i kitap! (gerçeği) görüp bildiğiniz halde niçin Allah'ın âyetlerini inkâr edersiniz?" [38]

"Ey ehl-i kitap! Neden hakkı bâtıla (doğruyu eğriye) karıştırıyor ve bile bile hakkı/gerçeği gizliyorsunuz?" [39]

"Ehl-i kitaptan bir grup, 'mü'minlere indirilmiş olana sabahleyin (görünüşte) inanıp akşamleyin inkâr edin, belki onlar (böylece dinlerinden) dönerler' dedi." [40]

"Sizin dininize uyanlardan başka hiçbir kimseye inanmayın' dediler. (Rasûlüm! Onlara) Doğru yolun ancak Allah'ın yolu olduğunu söyle. Onlar, kendi aralarında 'bir kimseye, size verilenin benzeri yahut Rabbinizin huzurunda sizin aleyhinize deliller getirecekleri şeyler verilmiş olsa da inanmayın' dediler. De ki: 'Lütuf ve ihsan Allah'ın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah'ın rahmeti geniştir ve O her şeyi hakkıyla bilir." [41]

"Ehl-i kitaptan öylesi vardır ki, ona yüklerle mal emânet bıraksan, onu sana noksansız iâde eder. Fakat öylesi de vardır ki, ona bir dinar emânet bıraksan, tepesine dikilip durmazsan onu sana iâde etmez. Çünkü bunlar, 'ümmîlerin malını almakta bizim için vebal yoktur' derler. Allah'a karşı da bile bile yalan söylerler." [42]

---

[31] 2/Bakara, 101

[32] 2/Bakara, 109

[33] 2/Bakara, 120

[34] 2/Bakara, 137

[35] 3/Âl-i İmrân, 19

[36] 3/Âl-i İmrân, 64

[37] 3/Âl-i İmrân, 69

[38] 3/Âl-i İmrân, 70

[39] 3/Âl-i İmrân, 71

[40] 3/Âl-i İmrân, 72

[41] 3/Âl-i İmrân, 73

[42] 3/Âl-i İmrân, 75

"Ehl-i kitaptan bir grup, okuduklarını kitaptan sanasınız diye kitabı okurken dillerini eğip bükerler. Hâlbuki okudukları, Kitap'tan değildir. Söyledikleri Allah katından olmadığı halde 'Bu Allah katındandır' derler. Onlar bile bile Allah'a iftira ediyorlar." [43]

"Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bilsin ki kendisinden (böyle bir din) asla kabul edilmeyecek ve o, âhirette ziyan edenlerden olacaktır." [44]

"De ki: 'Ey ehl-i kitap! Allah yaptıklarınızı görüp dururken niçin Allah'ın âyetlerini inkâr edersiniz? De ki: 'Ey ehl-i kitap! (Gerçeği) görüp bildiğiniz halde niçin Allah'ın yolunu eğri göstermeye yeltenerek mü'minleri Allah yolundan çevirmeye kalkışıyorsunuz? Allah yaptıklarına tamamıyla şâhittir." [45]

"Ey iman edenler! Kendilerine kitap verilenlerden bir gruba uyarsanız, imanınızdan sonra sizi çevirip kâfirler haline getirirler." [46]

"Siz insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz. Ehl-i kitap da iman etseydi, elbet bu, kendileri için çok iyi olurdu. (Gerçi) içlerinde iman edenler var; (fakat) pek çoğu fâsıktır, yoldan çıkmışlardır. Onlar size, incitmekten başka bir zarar veremezler. Sizinle savaşa girecek olsalar, size arkalarını dönüp kaçarlar. Sonra kendilerine yardım da edilmez." [47]

"Kendilerine kitaptan nasip verilenlere (ehl-i kitaba) baksana! Sapıklığı satın alıyorlar ve sizin de yoldan çıkmanızı istiyorlar!" [48]

"Kendilerine kitaptan nasip/pay verilenleri görmedin mi; cibt ve tâğuta, putlara ve bâtıl (tanrılar)a iman ediyorlar, sonra da kâfirler için: 'bunlar, Allah'a iman edenlerden daha doğru yoldadır' diyorlar. Bunlar, Allah'ın lânetlediği kimselerdir; Allah'ın rahmetinden uzaklaştırdığı (lânetli) kimseye gerçek bir yardımcı da bulamazsın." [49]

"Sözlerinden dönmeleri, Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri, haksız yere peygamberleri öldürmeleri ve 'kalplerimiz kılıflanmıştır' demeleri sebebiyle... (onları lânetledik, türlü belâlar verdik, onların kalpleri kılıflı değildir;) tam aksine küfürleri sebebiyle Allah o kalpler üzerine mühür vurmuştur. Pek azı müstesnâ artık iman etmezler. Bir de küfürlerinden/inkâr etmelerinden ve Meryem'in üzerine büyük bir iftira atmalarından ve 'Allah elçisi, Meryem oğlu İsa'yı öldürdük' demeleri yüzünden..." [50]

"Ey ehl-i kitab! Dininizde aşırı gitmeyin ve Allah hakkında, gerçekten başkasını söylemeyin. Mesih, ancak Meryem'in oğlu İsa'dır, (O) Allah'ın rasûlüdür. Meryem'e ulaştırdığı ('kün/ol') kelimesi(nin eseri)dir, O'ndan (O'nun tarafından gönderilmiş yahut te'yid edilmiş veya Cebrâil tarafından üfürülmüş) bir ruhtur. Buna göre Allah'a ve peygamberlerine iman edin. '(Tanrı) üçtür' demeyin; sizin için hayırlı olmak üzere bundan vazgeçin. Allah ancak bir tek ilâhtır. O, çocuğu olmaktan münezzehtir. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. Vekil olarak Allah yeter." [51]

"Bugün size temiz ve iyi şeyler helâl kılınmıştır. Kendilerine kitap verilenlerin (yahûdi ve hıristiyanların) yiyeceği size helâldir, sizin yiyeceğiniz de onlara helâldir. Mü'min hanımlardan iffetli olanlar ile daha önce kendilerine kitap verilenlerden iffetli hanımlar da namuslu olmak, zinâ etmemek ve gizli dost tutmamak üzere mehirlerini vermeniz

---

[43] 3/Âl-i İmrân, 78

[44] 3/Âl-i İmrân, 85

[45] 3/Âl-i İmrân, 98-99

[46] 3/Âl-i İmrân, 100

[47] 3/Âl-i İmrân, 110-111

[48] 4/Nisâ, 44

[49] 4/Nisâ, 51-52

[50] 4/Nisâ, 155-157

[51] 4/Nisâ, 171

şartıyla (nikâhlamanız) size helâldir. Kim imanı kabul etmezse onun ameli boşa gitmiştir. O, âhirette de ziyana uğrayanlardandır." [52]

"Ey ehl-i kitab! Rasûlümüz size Kitaptan gizlemekte olduğunuz birçok şeyi açıklamak üzere geldi; birçok (kusurunuzu) da affediyor. Gerçekten size Allah'tan bir nur, apaçık bir Kitab geldi." [53]

"Ey iman edenler! Yahûdileri ve hıristiyanları dost edinmeyin. Onlar birbirinin dostudurlar (birbirinin tarafını tutarlar). İçinizden onları dost kabul edenler, onlardandır. Şüphesiz Allah, zâlimler topluluğuna yol göstermez." [54]

"Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden dininizi alay ve oyun konusu edinenleri ve kâfirleri dost edinmeyin. Allah'tan korkun; eğer mü'minler iseniz." [55]

"De ki: 'Ey kitap ehli! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size gönderilen Kur'an'ı uygulamadıkça hiçbir temeliniz olmaz.' Rabbinizden sana indirilen, onlardan çoğunun küfür ve azgınlığını elbette arttıracaktır. Kâfirler topluluğuna üzülme." [56]

"De ki: 'Ey Kitab ehli! Dininizde haksız yere haddi aşmayın. Daha önceden sapan, birçoklarını saptıran ve yolun doğrusundan uzaklaşan bir topluma uymayın." [57]

"Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve âhiret gününe iman etmeyen, Allah ve Rasûlü'nün haram kıldığını haram saymayan ve hak dini (İslâm'ı kendine) din edinmeyen kimselerle, küçülerek elleriyle cizye verinceye kadar savaşın." [58]

"Ey iman edenler! (Bilin ki,) hahamlardan ve râhiplerden birçoğu insanların mallarını haksız yollardan yerler ve (insanları) Allah yolundan engellerler. Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlara hemen acıklı bir azabı müjdele!" [59]

"İçlerinden zulmedenleri hâriç, ehl-i kitapla ancak en güzel yoldan mücâdele edin ve deyin ki: 'Bize indirilene de, size indirilene de iman ettik. Bizim ilâhımız da sizin tanrınız da birdir ve biz O'na teslim olduk, müslüman olduk." [60]

"İman edenlerin Allah'ı anma ve O'ndan inen gerçek için kalplerinin huşûyla/saygıyla yumuşaması zamanı daha gelmedi mi? Onlar daha önce kendilerine kitap verilenler gibi olmasınlar. Onların üzerinden uzun zaman geçti de kalpleri katılaştı. Onlardan birçoğu fâsıktır/yoldan çıkmış kimselerdir." [61]

"Ehl-i kitaptan küfredip inkâr edenleri, ilk sürgünleri yurtlarından çıkaran O'dur. Siz onların çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin, kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah'ın azâbı, onlara beklemedikleri yerden geliverdi. O, yüreklerine korku düşürdü; öyle ki evlerini hem kendi elleriyle hem de mü'minlerin elleriyle harâp ediyorlardı. Ey akıl sahipleri! İbret alın. Eğer Allah onlara sürgünü yazmamış olsaydı, elbette onları dünyada başka şekilde cezâlandıracaktı. Âhirette de onlar için ateş azâbı vardır. Bu, onların Allah'a ve Peygamber'ine karşı gelmelerinden dolayıdır. Kim Allah'a karşı gelirse, bilsin ki, Allah'ın cezalandırması çetindir." [62]

---

[52] 5/Mâide, 5

[53] 5/Mâide, 15

[54] 5/Mâide, 51

[55] 5/Mâide, 57

[56] 5/Mâide, 68

[57] 5/Mâide, 77

[58] 9/Tevbe, 29

[59] 9/Tevbe, 34

[60] 29/Ankebût, 46

[61] 57/Hadîd, 16

[62] 59/Haşr, 2-4

"Apaçık delil kendilerine gelinceye kadar ehl-i kitaptan ve müşriklerden kâfir olanlar, küfürden ayrılacak değillerdi. İşte o apaçık delil, Allah tarafından gönderilen, içinde doğru yazılmış hükümler bulunan tertemiz sahifeleri okuyan Rasûl'dür. Kendilerine kitap verilenler ancak o açık delil (Peygamber) kendilerine geldikten sonra tefrikaya düştüler. Dini yalnız kendine has kılarak ve hanifler olarak Allah'a kulluk etmeleri, namaz kılmaları, zekât vermeleri için ancak onlara müslüman olmaları emrolundu. İşte sağlam din budur. Ehl-i kitap ve müşriklerden İslâm'ı kabul etmeyen kâfirler, ebedî olarak cehennem ateşine girerler. İşte onlar, halkın en şerlileridir. İman edip sâlih amel işleyenlere gelince, onlar halkın en hayırlısıdır." [63]

Ehl-i Kitabın İslâm'a Aykırı İnançları

Ehl-i Kitabın iki temel ayağını oluşturan yahûdiler ve hıristiyanların İslâm'a ters inanç ve iddialarını Kur'an, ayrı ayrı gündeme getirir. Bunlardan **yahûdilerle ilgili olanlarını** maddeler halinde sayarsak, şöyle bir liste oluşur:

a- Buzağıyı, altını, putperestlerin taptıkları cinsten heykelleri put edindiler. [64]

b- 'Uzeyr Allah'ın oğludur' dediler. [65]

c- Cibt ve tâğuta da inandılar, 'müşrikler daha doğru yoldadır' dediler. [66]

d- 'Biz Allah'ın oğulları ve sevgileriyiz' demişlerdir. [67]

e- 'Hz İsa'yı öldürdük' derler. [68]

f- Peygamberleri yalanladılar. [69]

g- Hz. Muhammed (s.a.s.)'i bile bile inkâr ederler. [70]

h- Kur'an'ı ve Allah'ın âyetlerini bile bile inkâr ettiler. [71]

i- Cebrâil ve Mîkâil'e düşmanlık ederler. [72]

k- 'İşittik, isyan ettik' dediler: [73] 'Allah'ın eli bağlı' (O cimri) dediler. [74]

Hıristiyanların inançla ilgili İslâm'a aykırı görüşleri:

a- Dinlerinde aşırı giderler. [75]

Hıristiyanlar 'Allah İsa'dır' dediler. [76]

---

[63] 98/Beyyine, 1-7

[64] 2/Bakara, 92; 7/A'râf, 138, 148, 150-153; 20/Tâhâ, 85-97

[65] 9/Tevbe, 30

[66] 2/Bakara, 109; 4/Nisâ, 51; 5/Mâide, 80-81

[67] 5/Mâide, 18; 2/Bakara, 111; 3/Âl-i İmrân, 24; 2/Bakara, 94-95

[68] 4/Nisâ, 157-158

[69] 5/Mâide, 70

[70] 2/Bakara, 146; 6/En'âm, 20

[71] 2/Bakara, 89-91; 3/Âl-i İmrân, 70-73, 98-99; 4/Nisâ, 155; 6/En'âm, 91

[72] 2/Bakara, 97-98

[73] 2/Bakara, 93; 4/Nisâ, 46

[74] 5/Mâide, 64; 3/Âl-i İmrân, 181; 36/Yâsin,47

[75] 4/Nisâ, 171; 5/Mâide, 77

[76] 5/Mâide, 17, 72

'İsa Allah'ın oğludur' dediler. [77]

Teslisi kabul etmekle kâfir oldular. [78]

Hz. İsa'yı ve annesi Meryem'i tanrı edindiler. [79]

Din adamlarını tanrı edindiler. [80]

Ehl-i Kitabın İslâm'a Aykırı Ortak Yanları

Hıristiyan ve yahûdilerin ortak bâtıl inançları:

1- Yahûdiler 'İbrâhim (a.s.) yahûdi', hıristiyanlar da 'hıristiyandır' derler. *"Ey kitap ehli! İbrâhim hakkında ne çekişip duruyorsunuz? Tevrat da İncil de ondan sonra indirilmiştir. (Buna da) aklınız ermiyor mu? Haydi (diyelim) siz biraz bilginiz olan şey hakkında tartıştınız; ama hiç bilginiz olmayan şey hakkında neden çekişip duruyorsunuz? Hâlbuki (her şeyi) Allah bilir, siz bilmezsiniz. İbrâhim ne yahûdi, ne de hıristiyandı. Fakat o, Allah'ı bir tanıyan dosdoğru bir müslümandı. Müşriklerden de değildi. Doğrusu insanların İbrâhim'e en yakın olanı (zamanında) ona tâbi olanlarla, şu peygamber ve (şu) mü'minlerdir. Allah, o iman edenlerin yârı (yardımcısı)dır."* [81]

2- Allah'a karşı yalan uydurup iftira ederler. Yahûdiler Peygamber Efendimiz'e dediler ki: "Sen İbrâhim'in tevhid dininden olduğunu iddia ediyorsun. Hâlbuki o, senin gibi deve eti yemez, deve sütü içmezdi, bunları haram sayardı." Bunun üzerine şu âyetler nâzil oldu: *"Tevrat indirilmeden evvel -Yâkub'un kendisine haram kıldığı şeylerden başka- yiyeceğin her türlüsü İsrâiloğulları için helâl idi. De ki: 'Eğer doğru iseniz, Tevrat'ı getirip okuyun. Artık kim bundan sonra Allah'a yalan uydurup iftira ederse, işte onlar zâlimlerdir."* [82]

3- Allah yolundan bile bile saptırmak isterler. *"Bakmaz mısın şu kendilerine kitaptan bir nasip verilmiş olanlara? Kendileri sapıklığı satın alıyorlar da istiyorlar ki siz de yolu sapıtasınız."*[83]; *"Ehl-i kitaptan çoğu, hak ve doğru olan kendilerine apaçık belli olduktan sonra sırf içlerindeki kıskançlıktan ötürü sizi imanınızdan vazgeçirip küfre döndürmek isterler."* [84]

4- Ehl-i kitap, 'ancak yahûdi ve hıristiyan olanlar cennete girecek' derler. *"(Yahûdiler ve hıristiyanlar:) 'Yahûdi ve hıristiyan olanlardan başkası cennete girmeyecek' dediler. Bu onların kuruntusudur. (Habibim, onlara) söyle: '(Eğer bu iddianızda) doğru iseniz, delilinizi getirin!"*[85] yani isbat edin. Getirecekleri bir delilleri ve isbatları yoktur. Ehl-i kitabın kendi muharref kitaplarında bile, cennete sadece kendilerinin gireceklerine dair mutlak imtiyaz ifade eden bir delilleri bulunmadığı gibi; bugün Allah'a, Hz. Muhammed'e (s.a.s.) ve O'nun getirdiklerine iman etmeden onların cennete gireceklerini iddia edenlerin de çarpık yorumlarından başka getirebilecekleri bir delilleri yoktur. *"(Yahûdiler ve hıristiyanlar müslümanlara:) 'Yahûdi veya hıristiyan olun ki doğru yolu bulasınız' dediler. De ki: 'Hayır! Biz dosdoğru İbrâhim dinine (uyarız). O (Allah'a) şirk/ortak koşanlardan değildi."*[86] Demek ki ehl-i kitap doğru yolda değildirler. Şirke bulaşarak Hz. İbrâhim'in doğru yolundan eğrilmişlerdir. Cennete girebilmek için ise gerçekten doğru yolda olmak lâzımdır. Öyleyse doğru yolda nasıl bulunulur? Bunun cevabı, hem ehl-i kitap ve hem tüm insanlık için işte şu âyet-i kerimededir: *"Eğer sizin iman ettiğiniz gibi inanırlarsa doğru yolu bulmuş olurlar. Şayet yüz çevirirlerse, (size karşı) muhâlefet içine düşerler. Onlara karşı Allah sana yeter. O*

---

77 9/Tevbe, 30; 3/Âl-i İmrân, 79-80

78 4/Nisâ, 171-172; 5/Mâide, 73

79 5/Mâide, 116, 75

80 9/Tevbe, 31; 3/Âl-i İmrân, 64

81 3/Âl-i İmrân, 65-68 ve yine bk. 2/Bakara, 140

82 3/Âl- İmrân, 93-94

83 4/Nisâ, 44

84 2/Bakara, 109 ve yine bk. 3/Âl-i İmrân, 69, 99-100; 2/Bakara, 109

85 2/Bakara, 111

86 2/Bakara, 135

hakkıyla işiten, hakkıyla bilendir."[87] Müslümanlar gibi iman ise, Allah'a, Hz. Muhammed'e (s.a.s.) ve O'nun Allah'tan getirdiklerinin tümüne gerektiği şekilde inanmaktır. Allah'ın verdiği cennetin anahtarı, işte bu iman ve buna dayanan sâlih ameldir. [88]

5- Ehl-i kitap, kendilerine beyyineler geldikten sonra ihtilâfa düşmüşlerdir. *"Allah katında hak din İslâm'dır. Kitap verilmiş olanlar, kendilerine ilim geldikten sonra, sırf aralarındaki kıskançlıktan ötürü, ihtilâfa düştüler. Kim Allah'ın âyetlerini inkâr ederse, (bilsin ki) Allah hesabı pek çabuk görendir. Eğer seninle tartışmaya girerlerse de ki: 'Bana uyanlarla birlikte ben kendimi Allah'a teslim ettim.' Ehl-i kitaba ve ümmîlere de de ki: 'Siz de Allah'a teslim oldunuz, İslâm'ı kabul ettiniz mi? Eğer teslim olurlarsa hidâyeti/doğru yolu buldular demektir. Yok, eğer yüz çeviririlerse sana düşen, yalnızca tebliğdir/duyurmaktır. Allah, kullarını çok iyi görür."*[89]; *"Kendilerine kitap verilenler, ancak o açık delil (Peygamber) kendilerine geldikten sonra ayrılığa düştüler. Ehl-i kitap ve müşriklerden İslâm'ı kabul etmeyen kâfirler ebedî olarak orada kalmak üzere cehenneme gireceklerdir. Onlar halkın en şerlileridir."* [90]

6- Aslında Ehl-i kitap da müşriktir. Hıristıyanlar; Hz. İsa'ya, yahûdiler; Hz. Uzeyr'e Allah'ın oğlu demektedirler. Bu ise açık bir şirktir. *"Yahûdiler, 'Uzeyir Allah'ın oğludur' dediler. Hıristiyanlar da 'Mesih (İsa) Allah'ın oğludur' dediler. Bu onların ağızlarıyla geveledikleri sözleridir. (Sözlerini) önceden kâfir olmuş kimselerin sözlerine benzetiyorlar. Allah onları kahretsin. Nasıl da (haktan bâtıla) döndürülüyorlar!"*[91]; *"Şüphesiz 'Allah, Meryem oğlu Mesîh'tir' diyenler andolsun ki kâfir olmuşlardır..."*[92]; *"Andolsun 'Allah, üçün üçüncüsüdür' diyenler de kâfir olmuşlardır. Hâlbuki bir tek Allah'tan başka hiçbir tanrı yoktur."*[93] *"Ehl-i Kitapdan ve müşriklerden İslâm'ı kabul etmeyen kâfirler, ebedî olarak cehennem ateşine girerler. İşte onlar, halkın en şerlileridir."* [94]

Ehl-i Kitab'ın Küfür ve Şirki

Müşrik, Tevhid dinini tanımayıp, İslâm'ı kabul etmeyen bütün gayri müslimlere denilir. Çünkü bütün gayr-i müslimler, bilinçli veya bilinçsiz mutlaka şirk içindedirler. Hıristıyanlar, Hz. İsa'ya; yahûdiler, Hz. Uzeyr'e Allah'ın oğlu demektedirler.[95] Onlar böyle inanmakla beraber bir Allah fikrini de kabul ederler. Onlar, dışarıdan bakınca tek Allah inancını benimsedikleri zannedilse bile müşriktirler. İslâm'ın iman esaslarını kabul etmedikleri için mutlak anlamda müşrik kabul edilirler. Kur'ân-ı Kerim, kitap ehline bazen açıkça 'kâfir' (inkârcı) de demektedir. *"Ne kitap ehlinin kâfirleri ve ne de müşrikler Rabbinizden size bir iyilik inmesini isterler."*[96]; *"Şüphesiz 'Allah, Meryem oğlu Mesîh'tir' diyenler andolsun ki kâfir olmuşlardır..."*[97]; *"Andolsun 'Allah, üçün üçüncüsüdür' diyenler de kâfir olmuşlardır. Hâlbuki bir tek Allah'tan başka hiçbir tanrı yoktur."*[98]; *"Ehl-i Kitapdan ve müşriklerden İslâm'ı kabul etmeyen kâfirler, ebedî olarak cehennem ateşine girerler. İşte onlar, halkın en şerlileridir."* [99]

---

87 2/Bakara, 137

88 Veli Ulutürk, Kur'an'da Ehl-i Kitab, s. 29-31

89 3/Âl-i İmrân, 19-20

90 98/Beyyine, 4-6

91 9/Tevbe, 30

92 5/Mâide, 17

93 5/Mâide, 73

94 98/Beyyine, 6

95 9/Tevbe, 30

96 2/Bakara, 105

97 5/Mâide, 17

98 5/Mâide, 73

99 98/Beyyine, 6

Müşrik, kâfir ve ehl-i kitap arasında esasta bir fark yoktur; hakikî müslümanların dışında bütün din mensupları kâfirdir, müşriktir; ebedî cehennemliktir. Kitap ehli ile diğer gayr-i müslimler ve müşrik denilen gruplar arasındaki fark, teferruatla ilgilidir ve daha çok müslümanların bu kâfir gruplarla ilişkileri açısından fıkhî konularla, muâmelâtla ilgilidir. Allah katında geçerli din, ancak İslâm'dır.[100] Allah'ın râzı olduğu tek din İslâm dinidir.[101] Kim İslâm'dan başka bir din arar seçerse, böyle bir din, kendisinden asla kabul edilmeyecektir.[102] *"De ki: 'Ey kitap ehli! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size gönderilen Kur'an'ı uygulamadıkça hiçbir temeliniz olmaz.' Rabbinizden sana indirilen, onlardan çoğunun küfür ve azgınlığını elbette arttıracaktır. Kâfirler topluluğuna üzülme."* [103]

Uzeyir Allah'ın oğludur diyen yahûdiler, buzağıya tapan İsrâiloğulları ve Hz. İsa'ya Allah'ın oğludur diyen ve teslisi kabul eden hıristiyanlar da şirke düşmektedirler. *"Yahûdi ve hıristiyanlar, müslümanlara şöyle dediler: 'Bizim dinimize girip yahûdi ve hıristiyan olun ki, doğru yolu bulasınız.' Sen de ki: 'Hayır, biz hak yol üzere bulunan İbrâhim'in dinindeyiz. O hiçbir zaman müşriklerden olmadı."*[104] Bu âyet-i kerimenin son kısmındaki *"O hiçbir zaman müşriklerden olmadı"* cümlesi, ehl-i kitabın şirke bulaştıklarının ve müşriklere benzediklerinin târiz yollu bir ifadesidir.[105] Şirk şâibesi hıristiyanlarda daha çoktur. Kur'an, Hz. İsa'yı Allah kabul eden hıristiyanları kâfir ilân ettiği[106] gibi, 'Allah, üçün üçüncüsüdür' diyenlerin de kâfir olduğunu[107] açıklar. Hz. Meryem'i de tanrı edinen hıristiyanların bu şirkini de Kur'an haber verir.[108] Bâkire Meryem'in hâmile kalmasıyla -hâşâ- Allah'ın doğduğunu kabul etmek, Allah'a en büyük saygısızlık ve en âdî putperestliktir. Tapılacak zatı önce ölümlü kılmak, sonra da Allah olarak ilân etmek, hatta Allah'ın eti ve kanı diye komünyon âyinindeki ekmek ve şaraba tapınmak galiz bir küfürden, çirkin bir şirkten başka bir şey değildir.

Bazıları İznik konsiline teslisi baskıyla kabul ettirenin Bizans imparatoru Konstantin olduğu görüşündedir. Mûsâ (a.s.) şeriatının Allah'ın mutlak bir oluşu ile ilgili "Benimle birlikte başka ilâhlar edinmeyeceksin" şeklindeki ilk emri ve cumartesinin kudsiyyeti hıristiyanlıktan Konstantin'in emriyle kaldırılmıştır.[109] Sonra ehl-i kitaptan hıristiyanların papazları onlara bir şeyi helâl kılıp haram edebilmektedirler. İşte bu, onlara Allah'ın yetkisinde olan teşrî', yani şeriat koyma selâhiyeti vermektir ki, bu da küfürdür. *"De ki: 'Ey ehl-i kitap! Sizinle bizim aramızda anlamı eşit bir kelimeye gelin: Allah'tan başkasına tapmayalım; O'na hiçbir şeyi şirk/eş tutmayalım ve Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilâhlaştırmasın. Eğer onlar yine yüz çevirirlerse işte o zaman, 'Şâhit olun, biz müslümanlarız" deyin."*[110]; *"Onlar Allah'ı bırakıp bilginlerini, hahamlarını, râhiplerini, Meryem'in oğlu Mesih'i rabler/tanrılar edindiler. Hâlbuki onlar da ancak bir olan Allah'a ibâdet etmekten başkasıyla emr olunmamışlardır. O'ndan başka tanrı yoktur. O, bunların şirk/eş tutageldikleri her şeyden münezzehtir."*[111] Bir önceki âyette *"O'na hiçbir şeyi şirk/eş tutmayalım"*[112] demekle, Cenâb-ı Allah'ın hâlen hıristiyanların Allah'a şirk koştuklarını târiz yoluyla ifade etmiş bulunmaktadır.

---

100 3/Âl-i İmrân, 19

101 5/Mâide, 3

102 3/Âl-i İmrân, 85

103 5/Mâide, 68

104 2/Bakara, 135

105 Bk. Celâleyn, 1/84; Zemahşerî, 1/194; Nesefî, 1/77; Âlûsî, 1/394; Elmalılı, 1/514

106 5/Mâide, 17

107 5/Mâide, 73

108 5/Mâide, 116

109 AbdülAhad Dâvud, Tevrat ve İncil'e Göre Hz. Muhammed, s. 85-86

110 3/Âl-i İmrân, 64

111 9/Tevbe, 31

112 3/Âl-i İmrân, 64

Tevbe 31. âyetinde ise hemen bütün müfessirler şu hâdiseyi naklederler: Adiy bin Hâtim şöyle anlatır: "Boynumda altın bir haç olduğu halde Rasûlullah'a geldim -ki o zaman Adiy hıristiyandı-. Rasûlullah Berâe (Tevbe) sûresini okuyordu. *"Ya Adiy şu boynundaki putu at"* buyurdu. Ben de attım. Âyetteki *"Onlar hahamlarını ve papazlarını Allah'tan başka rabler edindiler"* ifadesine geldi. Ben: 'Yâ Rasûlallah! Onlar, papazlarına ibâdet etmiyorlar ki' dedim. Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: *"Onlar Allah'ın helâl kıldığını haram eder, hıristiyanlar da haram kabul etmez mi? Allah'ın haram kıldığına helâl derler, hıristiyanlar da onu helâl saymaz mı?"* Ben de 'evet' dedim. Rasûlullah (s.a.s.) *"İşte bu, onlara tapmaktır/ibâdet etmektir"* buyurdu. [113]

Hıristiyanlar, papazlarına günahkârın günahını affetme yetkisi tanımışlardır. Cennet ve cehennemin anahtarları papazların ellerinde olup onları dilediklerine satabileceklerini ve buna hiç kimsenin itiraza hakkı olmadığını iddia ve kabul edecek kadar imtiyazlar tanımışlardır. Konsillerde papazların aldıkları kararlar aynen bir nass gibi dinden kabul edilmektedir. Hem de konsilde çıkan bu yeni karar, isterse eski kararlarla ve hatta dinin temel umdeleriyle çelişmiş olsun, kabul görmektedir. Bu, râhipleri rab/tanrı yerine koymak değil de nedir? Bu, onların *"dâllîn"* olduklarından başka neyi gösterir?

Bu yetkililer, şarabı, domuz etini helâl kılmışlar, Hz. İsa sünnetli olduğu halde, Kitab-ı Mukaddes'te sünnet emredildiği halde bunlar sonradan sünnet olmayı kaldırmışlardır. Cumartesinin hürmetini kaldırıp pazara vermişlerdir. Hâlbuki İsa (a.s.) bu günkü İncillerde birçok yerde anlatıldığı şekilde, cumartesilerin sıkı bir takipçisi olup mâbedlerde halkın tedâvi işleriyle özellikle cumartesi günleri ilgileniyordu. Hıristiyanlar, teslisten vazgeçmedikleri müddetçe müşrik vasfından da uzaklaşamazlar. Onlar "*Baba*, Yaratıcı'nın mecâzî bir başka ismi ve hak olan tek Allah anlamındadır; *Oğul*, Allah'ın sadece bir kulu ve peygamberi/elçisi; *Kutsal Ruh* da kudreti sonsuz olan Allah'ın meleklerinden biridir" diye iman etmedikçe çok tanrılı olmaktan kurtulamazlar.

Bütün bunlara rağmen yahûdi ve hıristiyanlara "ehl-i kitap" olarak Kur'an'ın ve İslâm hukukunun özel bir statü tanıması, onların hakkaniyetlerinden ileri gelmez. Müslümanların ehl-i kitap hanımlarla evlenebilmeleri, onların kestiklerinin yenilebilmesi ve İslâm idâresinde onlara zimmî bir statü tanınması gibi ayrıcalıklar, aynı zamanda müslümanlara hayatı kolaylaştırmada bir genişlik ve kolaylık sağlamak hikmetine mebnî olsa gerektir; yoksa onlar hak yolda oldukları için değil. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Kendilerine kitaptan nasip/pay verilenleri görmedin mi; cibt ve tâğuta, putlara ve bâtıl (tanrılar)a iman ediyorlar, sonra da kâfirler için: 'bunlar, Allah'a iman edenlerden daha doğru yoldadır' diyorlar. Bunlar, Allah'ın lânetlediği kimselerdir; Allah'ın rahmetinden uzaklaştırdığı (lânetli) kimseye gerçek bir yardımcı da bulamazsın."* [114]

Ehl-i Kitabın İslâm'a Ters Tutum ve Davranışları

1- Ehl-i kitap, dinlerinde aşırı giderler. Ehl-i kitap, dinlerinde Allah'ın koyduğu ölçüleri genellikle koruyamamışlar, aşırılığa kaçmışlardır. *"Ey ehl-i kitap! Dininizde aşırı gitmeyin, taşkınlık yapmayın ve Allah hakkında gerçek olmayan şeyleri söylemeyin..."*[115] Teslisi kabul etmeleri, Hz. İsa, Rûhu'l-Kudüs ve Hz. Meryem'e ülûhiyet vermeleri hep bu aşırılıklarındandır. *"De ki: 'Ey ehl-i kitap, dininizde haksız yere aşırılığa dalmayın ve önceden sapmış, birçoklarını da saptırmış, düz yoldan şaşmış bir milletin keyiflerine uymayın."*[116] Ehl-i kitabın aşırılıkları, yahûdilikte neredeyse âhireti yok sayan bir dünyevîleşme ve altına tapma şeklinde ortaya çıkarken, hıristiyanlıkta, dünyadan el etek çekme, fıtrattan olan evlilik gibi helâlları kendilerine haram sayan ruhbanlık şeklinde beliriyordu; her ikisi de aşırılık ve taşkınlıktı. *"...Uydurdukları ruhbanlığa gelince, onu Biz yazmadık. Fakat kendileri Allah rızâsını kazanmak için yaptılar; ama buna da gereği gibi uymadılar..."* [117]

2- Ehl-i kitabın ölçüsüz istekleri vardır. Ehl-i kitap, daha peygamberleri döneminden başlamak üzere, çok çirkin ve ölçüsüz isteklerde bulunan tiplerdir. Kendilerine put isteyecek,[118] "Allah'ı açıktan görmedikçe inanmayız"[119] diyecek kadar aşırı isteklerde bulunurlar. Gerek yahûdiler ve gerekse hıristiyanlar insan fıtratına

---

113 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'an 10, hadis no: 3292; Elmalılı, 4/2511-2512; Zemahşerî, 1/371; İbn Kesir, 2/348

114 4/Nisâ, 51-52; Veli Ulutürk, a.g.e. s. 34-36

115 4/Nisâ, 171

116 5/Mâide, 77

117 57/Hadîd, 27

118 7/A'râf, 138

119 2/Bakara, 55; 4/Nisâ, 153

uygun mûtedil bir ilâhî ölçüyü benimseyip orta bir yol tutturamamışlardır. İşte onlarda bulunmayan ifrat ve tefritten uzak, dengeli, adâletli, mûtedil ve orta yol, hükmü kıyâmete kadar sürecek olan Hz. Muhammed (s.a.s.) ve O'nun vasat ümmeti gerçekleştirmiştir. [120]

3- Ehl-i kitap kâfirleri bir hayır indirilmesini istemez. Kıskançlıklarından dolayı, Allah'ın kendi ırklarından olmayanlara kitap indirmesini, peygamber seçmesini istemezler. *"Kitap ehlinden olan kâfirler de, müşrikler/puta tapanlar da Rabbinizden size bir hayır indirilmesini istemezler. Allah ise rahmetini dilediğine tahsis eder, Allah büyük lütuf sahibidir."* [121]

4- Ehl-i kitap, yeni gelecek Peygamber'i tasdik edeceklerine dair Allah'a verdikleri sözü tutmamışlar ve gizlemişlerdir. *"Ey ehl-i kitap! Rasûlümüz size Kitaptan gizlemekte olduğunuz birçok şeyi açıklamak üzere geldi; birçok (kusurunuzu) da affediyor. Gerçekten size Allah'tan bir nur, apaçık bir kitap geldi."*[122]; *"Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları o Rasûl'e ..."*[123] az sayıda uyanların yanında, onun kendi kitaplarındaki vasıflarını gizleyip inkâr edenler çoğunluktadır. Onlar, Hz. Peygamber'in Tevrat'ta ve İncil'de geçen isim ve sıfatlarını gizlemişler veya değiştirmişlerdir; hakka bâtılı karıştırmışlardır. [124]

5- Ehl-i kitap, kendi kitaplarını tatbik etmemiş, tahrif etmişlerdir. Ehl-i kitap, işlerine geldiği zaman kitaplarına uymuşlar, basit çıkarlarına ters düşünce kitaplarını kendilerine uydurmuş, onu tahrif etmişler, ya da bir kenara atıp tatbik etmemişlerdir.[125] *"Eğer onlar Tevrat'ı ve İncil'i ve kendilerine indirileni (Kur'an'ı) gereğince uygulasalardı, muhakkak ki hem üstlerinden hem ayaklarının altlarından (nimetler) yiyeceklerdi..."*[126] Bu âyetten, ehl-i kitabın önceleri hem kendilerine indirilen Tevrat ve İncil'i tatbikle görevli olduklarını, hem de Kur'an indirildikten itibaren kendilerine indirilen Kur'an'ı tatbik etmekle görevli olduklarını anlıyoruz. Bu âyette *"kendilerine indirilen"* ifadesiyle ehl-i kitaba da indirildiği ve Kur'an'la mükellef oldukları anlaşılmaktadır.[127] Yani ehl-i kitabın müslüman olmaları istenmektedir. Kitap ehli, İslâm devrinde aralarında Allah'ın kitabıyla hüküm verilmesine râzı olmamışlardır.[128] Yani iman edip müslüman olurlarsa aralarında Kur'an'la; iman etmezlerse İslâm idaresinde bir zimmî olarak kendi kitaplarıyla aralarında hüküm verilecektir. Kitap ehli, aynı zamanda Kitapta olmayan şeye "kitaptandır" demişlerdir.[129] Onlar âyet uydururlar, Allah'a yalan isnad ederler.[130] Kitabın kelimelerini yerlerinden değiştirir[131] ve kitaplarını tahrif ederler. [132]

6- Haramı helâl; helâlı haram yapmışlardır. *"Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve âhiret gününe iman etmeyen, Allah ve Rasûlü'nün haram kıldığını haram saymayan ve hak dini (İslâm'ı, kendine) din edinmeyen kimselerle, küçülerek elleriyle cizye verinceye kadar savaşın."*[133] Bu âyette ehl-i kitabın Allah ve Rasûlü'nün

---

120 2/Bakara, 103; 22/Hacc, 78

121 2/Bakara, 105 Ve bk. 5/Mâide, 64; 6/En'am, 91; 11/Hûd, 110

122 5/Mâide, 15 ve yine bk. 3/Âl-i İmrân, 81-82; 5/Mâide, 14-15.

123 7/A'râf, 157

124 3/Âl-i İmrân, 70-71; 5/Mâide, 14; 2/Bakara, 159, 174

125 5/Mâide, 47, 68

126 5/Mâide, 66

127 5/Mâide, 8

128 3/Âl- İmrân, 23

129 3/Âl-i İmrân, 78

130 2/Bakara, 75, 79

131 5/Mâide, 13

132 4Nisâ, 46

133 9/Tevbe, 29

haram kıldığı şeyleri haram tanımadıkları, kendi dinleriyle kalıp hak din olan İslâm'ı din kabul etmedikleri vurgulanmaktadır. *"...Allah'ın kendilerine verdiği rızkı, Allah'a iftira ederek haram kılanlar muhakkak ki ziyana uğradılar; onlar gerçekten sapmışlardır ve doğru yolu bulacak da değillerdir."*[134]; *"Tevrat indirilmeden önce İsrâil'in kendisine haram kıldığı şeylerin dışında, bütün yiyecekler helâldi. De ki: 'Doğru iseniz, Tevrat'ı getirip okuyun.' Artık bundan sonra da kim Allah'a yalan uydurup iftira ederse, işte onlar zâlimlerdir."* [135]

7- Ehl-i kitap, İslâm'ın kıblesine tâbi olmazlar. İslâm geldikten sonra, kitap sahibi yahûdilerin ve hıristiyanların artık dinleri, kitapları ve kıbleleri nesh edilmiştir. Artık Hz. Muhammed (s.a.s.)'e ve O'nun getirdiği Kitaba ve dine iman etmeleri ve müslümanların kıblelerine tâbi olmaları kendilerinden kesinlikle istenmektedir. Allah onların öyle kalmalarına râzı değildir; Hz. Muhammed (s.a.s.)'den sonra onların dünyada hiçbir şey olmamış gibi eski çizgilerinde kalmalarını kâfirlik olarak nitelemiştir. *"İnsanlardan birtakım beyinsizler: 'Onları üzerinde bulundukları kıbleden çeviren nedir?' diyecekler. De ki: 'Doğu da batı da Allah'ındır. O dilediğini doğru yola iletir."*[136]; *"...Senin arzulayıp da şu anda üzerinde bulunduğun kıbleyi (Kâbe'yi) Biz ancak Peygamber'e uyanı, ökçesi üzerinde geri dönenden ayırt etmemiz için kıble yaptık."*[137]; *"(Ey Muhammed!) Biz senin yüzünün göğe doğru çevrilmekte olduğunu (gökten haber beklediğini) görüyoruz. Elbette seni hoşlanacağın bir kıbleye döndürüyoruz. Yüzünü (namazda) artık Mescid-i Haram tarafına çevir. (Ey müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) yüzlerinizi o tarafa çevirin. Şüphe yok ki ehl-i kitap, onun gerçek olduğunu çok iyi bilirler. Allah onların yapmakta olduklarından habersiz değildir. And olsun ki (habibim!) sen kendilerine kitap verilenlere her türlü âyeti (delili, mûcizeyi) getirsen, yine onlar (inatlarından) sana uyup kıblene dönmezler. Sen de onların kıblesine dönecek değilsin. Onlar da birbirlerinin kıblesine dönmezler. Sana gelen ilimden sonra eğer sen onların arzularına uyacak olursan, işte o zaman sen zâlimlerden olursun."* [138]

8- Hahamlar ve râhiplerden çoğu insanların mallarını haksız yere yerler ve halkı Allah'ın yolundan çevirirler. *"Ey iman edenler, şu muhakkak ki, (yahûdi) bilginlerin ve (hıristiyan) râhiplerin birçoğu insanların mallarını haksızlıkla yerler, (onları) Allah'ın yolundan men ederler."*[139] Bu âyette hahamların ve ruhbanların Allah yolunun mürşidleri ve öncüleri olacak yerde, bugünkü tâbirle tam anlamıyla din istismarı yaparak, onların birçoğu, rüşvet almak, mal biriktirip yığmak ve onları Allah yolunda infak edip harcamamak, Tevrat ve İncil hükümlerini hasis menfaatleri karşılığında değiştirmek ve özellikle Rasûlullah'ın peygamberliğine ait kısımlarda değişiklik yapmak sûretiyle bâtıl sebeplerle halkın malını yiyorlardı. İşte böylesine dejenere olmuş din adamı sınıfı, gerçekten Allah yoluna engel olmaktan başka bir şey yapamazlar. Bununla aynı zamanda Allah Teâlâ, mü'minleri ve onların din âlimlerini bu duruma düşmemeleri için sert bir şekilde uyarmaktadır. Bu âyet-i kerimeyi okuyunca ortaçağdaki Roma kilisesinin nasıl servet biriktirip nice emlâke mâlik bir devlete sahip olduğunu hatırlamamak elde değil.

9- Hahamlar ve râhipler, insanları münkerden men etmemişler, ehl-i kitap zulüm ve günahta yardımlaşmışlardır. *"Onlardan (ehl-i kitaptan) birçoğunun günah, düşmanlık ve haram yemede yarıştıklarını görürsün. Yaptıkları şey ne kötüdür! Rabbânîler (zâhidler) ve hahamları, onları günah söz söylemekten, haram yemekten men etselerdi ya! İşledikleri (fiiller) ne kötüdür!"*[140]; *"...Düşmanlık yapmakta yardımlaşıp birleşiyorsunuz. Onları (yurtlarından) çıkarmak size yasaklanmış iken (çıkarıyorsunuz, sonra da) esir olarak geldiklerinde fidyelerini veriyor (kurtarıyor)sunuz. Yoksa siz Kitabın bir kısmına iman edip bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden bunu yapanın cezası, dünya hayatında rezil olmaktan başka bir şey değildir. Kıyâmet gününde de (onlar) azâbın en şiddetlisine itilirler. Allah yaptıklarınızı bilmez değildir."* [141]

---

134 6/En'âm, 140

135 3/Âl-i İmrân, 93-94

136 2/Bakara, 142

137 2/Bakara, 143

138 2/Bakara, 144-145

139 9/Tevbe, 34

140 5/Mâide, 62-63

141 2/Bakara, 84-85

10- Emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker yapmazlardı. *"Onlar işledikleri fenalıktan birbirini vazgeçirmeye çalışmazlardı. Gerçekten yapmakta oldukları ne kötü idi!"* [142]

11- Fâizle uğraşırlar, haram ve haksız yere insanların mallarını yerler, yalan dinlerler. *"Yahûdilerin yapmış oldukları zulümden, çok kimseleri Allah yolundan çevirmelerinden dolayı kendilerine helâl kılınmış şeyleri haram ettik. (Çünkü) onlar (Tevrat'ta) men edildikleri halde fâiz alıyor, halkın mallarını haksız yere yiyorlardı. İçlerinden inkâr edenlere de acı bir azap hazırladık."*[143] Bugün haksız kazanç, servet ve fâizcilik denilince akla ilk gelen, yahûdiler ve kendilerini hıristiyan gören batılı kapitalistlerdir.

12- Yeryüzünde devamlı savaş ve fesâd çıkarmaya çalışırlar. *"...Biz onların arasına kıyâmet gününe kadar (sürecek) düşmanlık ve kin bıraktık. Onlar ne zaman harp için bir ateş tutuştururlarsa, Allah onu söndürür. Yeryüzünde hep fesâdçılığa koşarlar onlar. Allah ise fesâdçı olanları sevmez."*[144] Âyette de belirtildiği gibi yahûdiler tarih boyunca yeryüzünde bozgunculuğun, savaşların, komitacılığın ve ihtilâllerin gizli tahrikçisi olmuşlardır. Son iki dünya savaşında ulusları nasıl birbirleriyle boğuşturduklarını ve aradan nasıl bir İsrâil devletinin çıktığını düşünmek gerekir. Şükürler olsun ki, Allah Teâlâ'nın ehl-i kitap arasına saldığı kin ve düşmanlık sâyesinde birbirlerine giren dünyaya egemen bu güçlerin arasında mazlum uluslara da bir hayat hakkı doğabilmektedir. *"...Eğer Allah insanlardan bir kısmı ile diğerlerini savıp hizaya getirmeseydi, elbette yeryüzünde nizam bozulur, fesâda uğrardı. Lâkin Allah bütün insanlığa lütuf ve keremi ile muâmele etmiştir."* [145]

Hıristiyanların da fitne, fesâd ve savaş konusunda yahûdilerden pek geride kalır yanları yoktur. Zaten onlar (fesâd ve savaş konusunda da) birbirlerinin yardımcısıdır.[146] İsrâil'in orta doğuda müslümanların kalbine hançer gibi saplanmasında, mazlum insanlara yaptıkları zulümlerinde, başta Amerika olmak üzere hıristiyan Batı toplumunun destekçi olduğunu bilmeyen yoktur. Allah Teâlâ, hıristiyan mezhepleri arasına da kin ve adâvet salmış ve bunu hıristiyanlarla yahûdiler arasına da yaymıştır. Hz. Peygamber'le savaşa teşebbüslerinin her defasında Allah, onların görüşlerini dağıtmak, kararlarını çözmek ve kalplerine korku düşürmek sûretiyle, yakmak istedikleri savaş ateşini söndürmüştür. Âyette geçen "ateş yakmak" harp yapmak istemekten kinâyedir. Çünkü Araplar savaşı ateş yakarak ilân ederlerdi. *"Biz hıristiyanız' diyenlerden de söz almıştık, ama uyarıldıkları şeyden pay almayı unuttular. Bu yüzden Biz de kıyâmet gününe kadar aralarına düşmanlık ve kin saldık. Yakında Allah, onlara neler yaptıklarını haber verecektir."* [147]

Ehl-i Kitabın Müslümanlara Karşı Davranış ve Tavırları

1- 'Ümmîlere karşı sorumluluğumuz yoktur' derler. Ehl-i kitap, daha önce kendilerine kitap verilmemiş olan ilk devir Arap müslümanlarına "ümmîlere karşı sorumluluğumuz yoktur" diyerek emânetlerini yerine getirmez, müslümanlara borçlarını ödemek istemezlerdi. *"Ehl-i kitaptan öylesi vardır ki, ona yüklerle mal emânet bıraksan, onu sana noksansız iâde eder. Fakat öylesi de vardır ki, ona bir dinar emânet bıraksan, tepesine dikilip durmazsan onu sana iâde etmez. Çünkü bunlar, 'ümmîlerin malını almakta bizim için vebal yoktur' derler. Allah'a karşı da bile bile yalan söylerler."*[148] Yani onlar, bu zihniyetleriyle Arapların malını kendilerine mubah görüyorlardı.

2- Ehl-i kitap, İslâm dini ile alay eder, müslümanlara ezâ verirler. *"Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden dininizi alay ve oyun konusu edinenleri ve kâfirleri dost edinmeyin. Allah'tan korkun; eğer mü'minler iseniz. (Ezanla) birbirinizi namaza çağırdığınız zaman onu eğlence ve oyun yerine koyarlar. Çünkü onlar düşünmez bir topluluktur."*[149] Müslümanlarla, onların ezanlarıyla, namazlarıyla alay etmek kâfirliktir. Yine böyle kitaplı kâfirler, müslümanlarla elleriyle baş edemeyince dilleriyle ezâ vermeye çalışırlar. *"Size eziyetten başka bir*

---

142 5/Mâide, 79

143 4/Nisâ, 160-161

144 5/Mâide, 64

145 2/Bakara, 251

146 5/Mâide, 51; 8/Enfâl, 73; 45/Câsiye, 19

147 5/Mâide, 14; Geniş bilgi için bk. Veli Ulutürk, s. 37-47

148 3/Âl-i İmrân, 75

149 5/Mâide, 57-58

zarar veremezler. Sizinle savaşsalar bile, size arkalarını dönüp kaçarlar, sonra onlara yardım da edilmez."[150] *"And olsun ki mallarınız ve canlarınız konusunda imtihana çekileceksiniz. Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve müşriklerden birçok üzücü sözler işiteceksiniz. Eğer sabreder ve takvâ gösterirseniz, muhakkak ki bu, (yapılacak) işlerin en değerlisidir."* [151]

3- Müslümanlara hâinlik ederler. Ehl-i kitap kâfirleri, müslümanlara bir iyilik ulaşmasını istemezler. *"Eğer size bir iyilik dokunursa onları tasaya düşürür. Şayet size bir fenalık gelirse ona sevinirler. Eğer göğüs gerer, sakınırsanız onların hilekârlıkları size hiçbir şekilde zarar veremez. Şüphe yok ki Allah, ne yaparsa hepsini (ilmiyle) çepeçevre kuşatıcıdır."*[152] *"...İçlerinden birazı müstesnâ, daima onlarda hâinlik görürsün."*[153] İhânet, bunların âdetleridir. Selefleri, peygamberlerine verdikleri sözü bozup onları öldürmekle hıyânet ettikleri gibi, halefleri de, Peygamberimiz'e hıyânet eder dururlar. Verdikleri sözde durmazlar, müslümanların düşmanlarına yardım eder, Peygamber'i öldürmeye ve zehirlemeye teşebbüs ederler. [154]

Kur'ân-ı Kerim'in Ehl-i Kitaptan Övdükleri

Kur'ân-ı Kerim'de, yukarıda örneklerini gördüğümüz şekilde, ehl-i kitabın daha çok menfî yönleri üzerinde durulur. Ancak, onlardan az da olsa bir zümrenin Kur'ân-ı Kerim'de takdir edilip övüldüklerine de şâhit oluruz. Acaba bunlar kimlerdir? Bu hususa şu âyet-i kerimeler ışık tutmaktadır: *"Ehl-i kitap içinde istikamet sahibi bir topluluk vardır ki, gece saatlerinde secde ederek Allah'ın âyetlerini okurlar. Onlar Allah'a ve âhiret gününe inanırlar. İşte bunlar sâlih insanlardandır. Yaptıkları hiçbir iyilik inkâr edilmeyecektir. Şüphesiz Allah (günahlardan) korunan müttakîleri bilmektedir."*[155] Bu âyetler, ehl-i kitaptan müslüman olan Abdullah bin Selâm, Sa'lebe bin Şu'be ve kardeşi Useyd bin Şu'be, Useyd bin Ubeyd ve benzerleri hakkında inmiştir. Dolayısıyla âyetler, bu kimselerin hem sâlih kimselerden olduklarını belirtmekte, hem de yahûdi âlimlerinin aleyhteki şâhitliklerini reddetmektedir.[156] Âyetlerin sevkinin kitap ehlinin mü'minleri hakkında olduğu açıktır.[157] Nitekim; *"Siz insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a inanırsınız. Ehl-i kitap da iman etseydi, elbet bu, kendileri için çok iyi olurdu. (Gerçi) içlerinden iman edenler var; fakat onların pek çoğu yoldan çıkmış fâsıklardır."*[158] buyurulmaktadır.

Bu âyetlerde, ehl-i kitabın, eski hallerinde kalmayıp Hz. Muhammed'e (s.a.s) ve onun getirdiği dine inanmalarıyla ancak doğru yolu bulacakları açıkça ifade edilmiş oluyor ve onların müslüman olanları övülüyor. Yani sizin gibi iman edip emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker yapsalardı, işte bu kendileri için hayırlı olurdu, deniliyor. *"Ehl-i kitaptan öyleleri var ki, Allah'a ve hem size indirilene, hem de kendilerine indirilene tam bir samimiyetle ve Allah'a boyun eğerek iman ederler. Allah'ın âyetlerini az bir pahaya satmazlar. İşte onlar için Rableri katında ecirleri vardır. Şüphesiz Allah, hesabı çabuk görendir."*[159] Taberî, bu âyetin Câbir'den, Necâşi vefat edince, Peygaamber'in (s.a.s.) *"Çıkın ve kardeşinizin namazını kılın"* dediğini ve dört tekbirle cenaze namazını kıldırdığını, münâfıkların da: "Şuna bakın, kendisini hiç görmemiş bir yabancı hıristiyana namaz kılıyor" dediklerini nakletmekle beraber, âyetin, içinde geçen vasıftaki her ehl-i kitap mensubu için uygun geleceğini belirtir. [160]

---

150 3/Âl-i İmrân, 111

151 3/Âl-i İmrân, 186

152 3/Âl-i İmrân, 120

153 5/Mâide, 13

154 Veli Ulutürk, a.g.e. s. 49-50

155 3/Âl-i İmrân, 113-115

156 Taberî, Câmiu'l-Beyân, 4/52-53; Beydavî, 1/177; Âlûsî, 4/35

157 Elmalılı, 2/1160

158 3/Âl-i İmrân, 110

159 3/Âl-i İmrân, 199

160 Taberî, 4/218-220; Âlûsî, 4/173-174

Bu âyet-i kerimenin aynı zamanda genel olarak tüm ehl-i kitaptan imana gelenlere ve hatta gelecek olanlara şâmil olduğu ve Mücâhid'in de bu görüşte olduğu ifade edilmiştir. Çünkü Âl-i İmrân sûresi, 114. âyetindeki *"iman ederler"* ibâresi, açıkça gelecek zaman anlamı da ifade eder. Bu da gösteriyor ki, bunlar cidden müslüman olacaklardır. Nitekim bu zamana kadar da olagelmiş ve yine olacaklardır.[161] *"Ehl-i kitaptan öylesi vardır ki, ona yüklerle mal emânet bıraksan, onu sana noksansız iâde eder. Fakat öylesi de vardır ki, ona bir dinar emânet bıraksan, tepesine dikilip durmazsan onu sana iâde etmez. Çünkü bunlar, 'ümmîlerin malını almakta bizim için vebal yoktur' derler. Allah'a karşı da bile bile yalan söylerler."*[162] Yahûdi âlimlerinden olup Hz. Muhammed (s.a.s.)'e iman eden Abdullah bin Selâm, Kureyş kabilesinden birisinin kendisine emânet bıraktığı 1200 okka altını teslim etmişti. Yine yahûdilerden Fenhas bin Azûra da diğer bir Kureyşlinin emânet bıraktığı bir dinar parayı inkâr etmişti. Bir dinar, çok küçük bir paradır. Bu emânete ihânetinin sebebini ise, "adam sen de! Ümmîlerin (okuyup yazması olmayan Arapların) hakkı mı olurmuş? Vesikası, müeyyidesi bulunmayan ve hele dini ayrı olan kimselerin haklarını yemek helâldır" inancında olmaları gösterilmiştir.[163] Görüldüğü gibi bu kanaat hakka, hakkaniyete aykırıdır. Nitekim müteâkip âyette Allah şöyle buyurmaktadır: *"Hayır! Kim sözünü yerine getirir ve (günahtan) korunursa, şüphesiz Allah da müttakîleri sever."* [164]

Bu âyet-i kerimelerde açıkça görüldüğü gibi, ehl-i kitaptan Cenâb-ı Hakk'ın övdüğü kimseler, onlardan sadece müslüman olanlar ve müslümanlıklarını samimiyetle yaşayanlardır. Onlara ehl-i kitap denilmesi, müslüman olmadan önceki halleri itibarıyladır. İşte kitap ehlinden samimiyetle müslüman olanlara da Yüce Allah, elbette ecir ve mükâfatlarını verecektir. Nitekim geçen âyetlerde de bu husus belirtilmişti. Şu âyetlere de bakâlim: *"Eğer kitap ehli iman edip (Allah'ın azabından) korunsalardı, onların kötülüklerini örter ve onları nimeti bol cennetlere sokardık."*[165] Ayrıca ehl-i kitaptan müslüman olanlar, hem kendi peygamberlerine, kitaplarına ve dinlerine, hem de Muhammed'e (s.a.s.), Kur'an'a ve İslâm dinine inandıkları için, onların ecirleri iki misli verilecektir. *"Bundan (Kur'an'dan) önce kendilerine kitap verdiklerimiz, buna inanırlar. Onlar Kur'an okunduğu zaman: 'Ona iman ettik. Çünkü O Rabbimizden gelmiş hakikattir. Esasen biz daha önce de müslüman idik' derler. İşte onlara sabretmelerinden ötürü, mükâfatları iki kere verilecektir..."* [166]

Müslümanların Ehl-i Kitaba Karşı Davranışları Nasıl Olmalıdır?

Allah, peygamber göndermedikçe hiçbir topluma azâb etmez.[167] Her ümmete peygamber gönderilmiştir.[168] Kur'an, bu peygamberlerin bir kısmını anlattığı halde, bir kısmını anlatmamıştır.[169] Bütün peygamberlerin gönderilme amacı, insanları sadece Allah'a kulluk yapmaya ve tâğuta kulluktan kaçındırmaya çalışmaktır.[170] İsrâiloğullarında olduğu gibi, önceki peygamberlerin tebliğleri netliğini kaybettiğinde, Cenâb-ı Hak yeni bir peygamber gönderiyordu. Hz. Muhammed (s.a.s.) son peygamber olup kendisinden sonra bir daha peygamber gelmeyeceği için, Allah'ın râzı olduğu tek din olan İslâm'a dâveti peygamberlerin vârisleri durumunda olan ümmetin âlimleri[171] yapacaklardır. Âlimler bu dâveti, Hz. Peygamber'in kendisinden sonra kıyâmete kadar gelecek tüm insanlara bir hidâyet rehberi ve vesikası olarak bıraktığı Kur'ân-ı Kerim ile yapacaklardır. Dâvet

---

161 Elmalılı, 2/1264-1265

162 3/Âl-i İmrân, 75

163 Âlûsî, 3/202

164 3/Âl-i İmrân, 76

165 5/Mâide, 65

166 28/Kasas, 52-54; Veli Ulutürk, a.g.e. s. 63-65

167 17/İsrâ, 15

168 10/Yûnus, 47

169 40/Mü'min, 78

170 16/Nahl, 36

171 Buhârî, İlim 10

edilenler ise, asr-ı saâdette olduğu gibi, şimdi de tüm insanlıktır. Elbette ki bu insanlar içerisinde önemli bir yer tutan ehl-i kitap da vardır.

Ehl-i Kitabın, İslâm'ın dâvet ve tebliğine muhtaç ve muhâtap oldukları açıkça ortadadır. Kur'an'ın, ehl-i kitabı bugünkü halleriyle hidâyette kabul etmeyip onları Peygamberimiz'e ve Onun getirdiği Kur'an'a ve İslâm'a dâvet ettiği görülür.

Müslümanlar, ehl-i kitabı dost edinemezler. Allah Teâlâ, müslümanların, mü'minleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesini yasaklamıştır.[172] Dost olmaları yasaklanan kâfirlerden ehl-i kitapla dostluk da özel olarak nehyedilir. *"Ey iman edenler! Yahûdileri ve hıristiyanları dost edinmeyin. Onlar birbirinin dostudurlar (birbirinin tarafını tutarlar). İçinizden onlar dost kabul edenler, onlardandır. Şüphesiz Allah, zâlimler topluluğuna yol göstermez."*[173] *"Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden dininizi alay ve oyun konusu edinenleri ve kâfirleri dost edinmeyin. Allah'tan korkun; eğer mü'minler iseniz."*[174] *"Sen onların milletine/dinine uyuncaya kadar yahûdiler de hıristiyanlar da senden râzı olmazlar. De ki: 'Doğru yol, ancak Allah'ın yoludur.' Sana gelen ilimden sonra eğer onların hevâlarına/arzularına uyacak olursan, andolsun ki, Allah'tan sana bir dost ve yardımcı yoktur."*[175] *"Ey iman edenler! Kendilerine kitap verilenlerden bir gruba uyarsanız, imanınızdan sonra döndürüp sizi kâfir yaparlar."* [176]

Tarih boyunca da görülmüştür ki ehl-i kitap kâfirlerinin İslâm'a ve müslümanlara olan düşmanlıkları, tecâvüz ve saldırıları hep onların din taassuplarından kaynaklanmaktadır. Ortaçağda cereyan etmiş olan haçlı seferleri bugün de devam etmektedir. Ancak bu demek değildir ki durum icap ettirirse İslâm devleti onlarla belirli şekillerde antlaşma yapamaz. Hayır, yapabilir. Nitekim Hz. Peygamber de Mekke müşrikleriyle Hudeybiye Mûsâlâhası yapmıştır. Ehl-i kitapla yapılan şartların zorladığı böylesi resmî antlaşmalar başka, onları dost edinmek başkadır. Antlaşma hususunda da çok temkinli olmak gerekir, Hele hele onları kertenkele deliğine de girseler peşlerinden gitmek tarzında şuursuzca taklit etmek, ümmet-i Muhammed'in izzetine yakışacak davranışlar değildir. Çünkü kâfirler birbirlerinin dostlarıdır. Onlar hakkın ve haklının değil; birbirlerinin tarafını tutarlar, birbirleriyle yardımlaşırlar.

2- Ehl-i kitabı da İslâm'a dâvet etmek bir görevdir. Hak din sadece İslâm'dır; ehl-i kitap da İslâm'a dâvete muhtaçtır. Asr-ı saâdette Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'in kendisi, her insanı ve her toplumu ilâhî risâlete çağırdığı gibi; kendisinden sonra da onun vârisleri olan İslâm âlimleri, bu dâvet ve tebliği kıyâmete kadar gelecek insanlara ulaştıracaktır. Bu onların temel görevidir. Bu dâvete, dinleri mensuh olan ehl-i kitap da muhâtap ve muhtaçtır. Çünkü gündüz vakti güneşin aydınlığında yıldızların ışığına ihtiyaç kalmaz. Yıldızların vereceği aydınlığı İslâm güneşi fazlasıyla vermektedir. Bu itibarla Hz. Muhammed'e (s.a.s.) ve onun hidâyet güneşine uymadan kimse cennetin yolunu bulamaz. Hz. Muhammed (s.a.s.), bütün insanlığa, tabii ki aynı zamanda ehl-i kitaba da gönderilmiştir. *"Biz seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik; fakat insanların çoğu bilmezler."* [177]

Ehl-i kitabı dâvette, sözün Bakara sûresinde ağırlıkla yahûdilere tevcih edildiğini, Âl-i İmrân sûresinde ise çoğunlukla hıristiyanlara tevcih edildiğini görüyoruz. Ehl-i kitabın hepsi bir değildir. Mûtedil olanları olduğu gibi, çok katı ve zâlim olanları da vardır.[178] Bu itibarla Kur'ân-ı Kerim, kitap ehlini dâvet ederken, onları önce yumuşaklıkla, bildikleri gerçekleri hatırlatarak ve kitap bilgisine sahip kimseler olarak bile bile gerçeği inkâr edip de kâfirlerin ilki olmamalarını tenbih eder. *"Elinizdeki (Tevrat'ın, aslı)nı tasdik edici olarak indirdiğime (Kur'an'a)*

---

172 4/Nisâ, 144

173 5/Mâide, 51

174 5/Mâide, 57

175 2/Bakara, 120

176 3/Âl-i İmrân, 100

177 34/Sebe', 28; Ayrıca bk. 7/A'râf, 158; 25/Furkan 1.

178 5/Mâide, 66

iman edin. Sakın onu inkâr edenlerin ilki siz olmayın..."[179] Yine Kurân-ı Kerim, İslâm'a karşı düşmanlıkta yahûdilerin ve müşriklerin daha şiddetli, hıristiyanlarınsa, mü'minlere daha yakınca olduğunu belirtir. [180]

Kur'an, dâvet ve tebliğde en mâkul üslûp ve yolları kullanır. *"De ki: 'Ey ehl-i kitap, bizimle sizin aranızda eşit olan bir söze gelin: Allah'tan başkasına tapmayalım ve Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi tanrı edinmesin. Eğer onlar yine yüz çevirirlerse; 'şâhit olun, biz müslümanlarız' deyin."*[181] Bu âyet-i kerime, kıyâmete kadar bir bayrak gibi ehl-i kitabın dâvet semâsından inmeyecektir. Bu âyet-i kerimeyi Rasûlullah (s.a.s.), Bizans İmparatoru Herakliyüs'ü İslâm'a dâvet ettiği mektubunda da yazmıştır.[182] *"Sizin yanınızda bulunanı doğrulayıcı olarak indirdiğime (Kur'an'a) iman edin ve inkâr edenlerin ilki siz olmayın. Bile bile hakkı bâtılla karıştırıp gerçeği gizlemeyin."*[183] *"Ey kitap ehli, (gerçeği) gördüğünüz halde, niçin Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorsunuz? Ey kitap ehli, niçin hakka bâtılı karıştırıyor ve bile bile gerçeği gizliyorsunuz?"* [184]

"Ey ehl-i kitap! Rasûlümüz size Kitaptan gizlemekte olduğunuz birçok şeyi açıklamak üzere geldi; birçok (kusurunuzu) da affediyor. Gerçekten size Allah'tan bir nur, apaçık bir Kitab geldi."[185] *"Ey ehl-i kitap! Peygamberlerin arasının kesildiği bir sırada size elçimiz geldi. Gerçekleri size açıklıyor ki (kıyâmette:) 'Bize bir müjdeleyici ve uyarıcı gelmedi' demeyesiniz. İşte size müjdeleyici ve uyarıcı (rasûlüm Muhammed) geldi. Allah her şeye hakkıyla kadirdir."*[186] Bu âyetlerde Hz. Muhammed'in (s.a.s.) ve Kur'ân-ı Kerim'in net bir şekilde doğrudan doğruya ehl-i kitaba da gelmiş olduğu açıkça ifade ediliyor.

Ehl-i kitabın şimdi üzerinde bulundukları dinlerinin hak din olmadığı, tahrife uğramış ve hükmü geçmiş, yani yürürlükten kaldırılmış olduğu; gerçek yolun ise, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) getirip Kur'an'la öğrettiği İslâm yolu olduğu şöyle belirtilir: *"Allah nezdinde hak din İslâm'dır. Kitap verilenler, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki kıskançlık yüzünden ayrılığa düştüler. Allah'ın âyetlerini inkâr edenler bilmelidirler ki Allah'ın hesabı çok çabuktur. Seninle tartışmaya girerlerse de ki: 'Bana uyanlarla birlikte ben kendimi Allah'a teslim ettim.' Ehl-i kitaba ve ümmîlere de de ki: 'Siz de Allah'a teslim oldunuz mu?' Eğer teslim olurlarsa doğru yolu buldular demektir. Yok, yüz çevirirlerse, sana düşen yalnızca tebliğdir/duyurmaktır. Allah, kullarını çok iyi görür."*[187]; *"Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bilsin ki kendisinden (böyle bir din) asla kabul edilmeyecek ve o, âhirette ziyan edenlerden olacaktır."* [188]

Bu âyet-i kerimelerde gerçek dinin İslâm dini olduğu açıkça belirtildiği gibi, İslâm dâveti de Peygamberimiz (s.a.s.) tarafından hem eh-i kitaba, hem de ümmîler tâbir edilen Arap müşriklere ve Arap olmayan müşriklere yöneltilmek sûretiyle İslâm dâveti en kapsamlı şekilde tüm insanlığa tebliğ edilmektedir. Bu samimi ve sıcak takdimi kabul etmeyip tartışmaya giren kitap ehliyle mücâdeleyi ise Yüce Allah şöyle bildirir: *"İçlerinden zulmedenleri hâriç, kitap ehliyle en güzel tarzda mücâdele edin ve deyin ki: 'Bize indirilene de, size indirilene de inandık. Bizim İlâhımız da sizin Tanrınız da birdir ve biz O'na teslim olanlarız. İşte sana (kendisinden öncekileri tasdik eden) böyle (bir) kitap indirdik. Kendilerine kitap verdiklerimiz, ona inanırlar (:Abdullah bin Selâm ve Ubey bin Kâ'b gibi ehl-i kitap müslümanları). Şunlardan (şu Araplardan) da ona iman edenler vardır. Âyetlerimizi, kâfirlerden başkası inkâr etmez."*[189]; *"De ki: 'Ey ehl-i kitap! Allah yaptıklarınızı görüp dururken niçin Allah'ın âyetlerini inkâr*

---

179 2/Bakara, 41

180 5/Mâide, 82-85

181 3/Âl-i İmrân, 64

182 Buhârî, Tefsîr Âl- İmrân 4; İbn Kesîr, 1/371

183 2/Bakara, 41-42

184 3/Âl-i İmrân, 70-71

185 5/Mâide, 15

186 5/Mâide, 19

187 3/Âl-i İmrân, 19-20

188 3/Âl-i İmrân, 85

189 29/Ankebût, 46-47

edersiniz? De ki: 'Ey ehl-i kitap! (Gerçeği) görüp bildiğiniz halde niçin Allah'ın yolunu eğri göstermeye yeltenerek mü'minleri Allah yolundan çevirmeye kalkışıyorsunuz? Allah, yaptıklarınıza tamamıyla şâhittir." [190]

Müslümanlara karşı düşmanlıktan vazgeçmeyen yahûdi ve hıristiyanlara karşı ise, Kur'an'ın ifadeleri artık sertleşmektedir: *"De ki: 'Ey kitap ehli! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size gönderilen Kur'an'ı uygulamadıkça hiçbir temeliniz olmaz.' Rabbinizden sana indirilen, onlardan çoğunun küfür ve azgınlığını elbette arttıracaktır. Kâfirler topluluğu için üzülme."*[191] Bu âyet-i kerime şöyle demiş oluyor: "De ki, 'ey ehl-i kitap, siz hiçbir şey üzerinde değilsiniz, yani diyânetiniz yok, din adını verdiğiniz, gittiğiniz yol hiçbir şey değildir. Tâ ki Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size de inzal olunanların hepsini -ki Kur'an ve Kur'an'ın bu âyeti de bu cümledendir- yerine getiresiniz; bunlara hakkıyla riâyet edesiniz. Öncekini sonrakinin tasdikinden geçirerek hepsinin sonucuna göre Allah'ın emir ve yasaklarını uygulayasınız. İşte o zaman bir şey üzerinde bulunmuş, bir dine sahip olmuş olursunuz. Yoksa bu gidişiniz, dinsizlikten, yolsuzluktan başka bir şey değildir." [192]

Bu mâkul yaklaşımlara ehl-i kitabın cevabı çoğunlukla düşmanca olmuş, müslümanların yaşadığı ülkelere, hâlen de devam ettirdikleri mutaassıp haçlı zihniyetinin doğurduğu haçlı seferleri bazen hafifleyerek bazen şiddetlenerek devam edegelmiştir. *"De ki: 'Ey kitap ehli, sadece Allah'a, bize indirilene ve bizden önce indirilene inandığımız için mi bizden hoşlanmıyorsunuz? Oysa sizin çoğunuz yoldan çıkmış fâsıklarsınız."*[193]; *"Ey kendilerine kitap verilenler! İndirdiğimiz Kur'an'a iman edin ki o beraberinizde olan Tevrat'ı tasdik edicidir. Hem Biz birtakım yüzleri silip de enselerine çevirmeden veya cumartesi ashâbına yaptığımız lânet gibi, kendilerini lânetlememizden önce iman edin. Allah'ın (azap) emri olagelmiştir."*[194] Artık onların yola gelmeyenleri için söylenecek son söz, onların anladığı dilden, yani kuvvet yoluyla olacaktır. Çünkü onlar kuvvetten başka dilden anlamazlar. *"Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve âhiret gününe iman etmeyen, Allah ve Rasûlü'nün haram kıldığını haram saymayan ve hak dini (İslâm'ı kendine) din edinmeyen kimselerle, küçülerek elleriyle cizye verinceye kadar savaşın."*[195] Çünkü onların dinleri varsa da hak din değil; hakperest değildirler. Hak bir dinleri yoktur, din anlayışları hak ve İslâm değildir. Hâlis muhlis hak dini olan İslâm'ı din kabul etmez, hakkın şeriatıyla ameli kabul eylemezler. [196]

İslâm'a Girmeden Ehl-i Kitap Kurtulabilir mi?

Kur'ân-ı Kerim'deki şu âyet-i kerimelere dayanarak, ehl-i kitabın Hz. Muhammed (s.a.s.) ve onun getirdiği dine inanmadan da kurtuluşa erip cennetliklerden olacaklarını iddia edenler olmuştur. Bu iddiayı ileri sürenlere göre, Kur'an'daki bazı âyetlerden "Allah'a şirksiz, âhirete şeksiz inanıp da amel-i sâlih işleyenler"in, İslâm dinini kabul etmeseler bile, ehl-i necât olacakları ifade edilmektedir. Önce bu âyetleri görelim:

"Şüphesiz iman edenler; yahûdiler, hıristiyanlar ve sâbiîler, bunlardan kim ki Allah'a ve âhiret gününe inanır, sâlih amel işlerse elbette onlara, Rableri katında mükâfatları vardır; onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir."[197] *"İman edenler, yahûdiler, sâbiîler ve hıristiyanlar(dan) Allah'a ve âhiret gününe inanıp sâlih amel işleyenlere korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir de."*[198]; *"Mü'min olanlar, yahûdi olanlar, sâbiîler,*

---

190 3/Âl-i İmrân, 98-99

191 5/Mâide, 68

192 Elmalılı, Eser Y. s. 3/1739

193 5/Mâide, 59

194 4/Nisâ, 47

195 9/Tevbe, 29

196 Elmalılı, Eser Y. 4/2504; Geniş bilgi için bk. Veli Ulutürk, a.g.e. s. 60-68

197 2/Bakara, 62

198 5/Mâide, 69

hıristiyanlar, mecûsîler ve müşrik olanlar (yok mu), şüphesiz Allah kıyâmet günü bunlar arasındaki hükmünü verecek (haklıyı haksızı ayıracaktır). Şüphesiz ki Allah her şeyi görmektedir." [199]

İddia sahipleri, bu âyetlerde sayılan din mensuplarının başında iman edenlerin de sayıldığına ve iman esası olarak da sadece Allah'a ve âhiret gününe imanın zikredildiğine dayanarak mezkür hükümlerine ulaşıyorlar. Bugün bir kere, ehl-i kitap içerisinde Allah'a şirksiz, âhirete şeksiz iman edenlerın bulunduğunu iddia etmek çok zordur. Hıristiyanların teslis akîdesini kabul etmekle şirke düştükleri, Kur'an ifadesiyle kâfir oldukları[200] çok açıktır. Yahûdilerinse yine, 'Uzeyr Allah'ın oğludur' demeleri[201] ve âhirete olan inançlarının kıt oluşu ve daha başka Allah'a yakışmayan iddialarda bulunmalarıyla kâfir damgasını yine Kur'an'dan yedikleri[202] bir gerçektir. Yahûdiler, bugün Uzeyr'e Allah'ın oğlu dediklerini inkâr ediyorlarsa da bir zaman bu iddiada bulundukları kesindir. Koyu bir materyalist hayat yaşarlar, âhireti hiç düşünmezler. Bunun içindir ki Allah Teâlâ onlar hakkında *"Allah'ı gereği gibi takdir edemediler..."*[203] buyurmuştur. Yani, Allah'a şirksiz ve şânına lâyık bir imanı ve şeksiz, yani yakînî bir âhiret inancını da insanlığa öğretecek olan ancak ve ancak Hz. Muhammed'in (s.a.s.) getirdiği İslâmiyet'tir. Başka hiçbir din, tahrif olmuş bugünkü şekilleriyle ulûhiyeti ve âhiret inancını Allah'ın istediği ve râzı olduğu şekilde tanıtamamıştır.

İkinci bir husus, Kur'ân-ı Kerim'de iman konusuna temas eden âyetlerin, iddia sahiplerinin öne sürdükleri yukarıdaki âyetlerden ibaret olmadığıdır. Hâlbuki bir konuda doğru bir karara varmak için o konuyla ilgili bütün âyetleri ve sahih hadisleri bir arada mütâlaa ve mülâhaza etmek gerekir. Çünkü İslâm'ın iki temel kaynağı Kitap ve Sünnettir. İmanın esasları vardır. Bunların bir kısmı bu âyetlere dâhil olmakla birlikte, öteki esaslar, konuyla ilgili diğer âyetlerden[204] çıkarılmaktadır. Yani bir konu değişik âyetlerde geçebilir. Aynı konunun bir kısmı bazı âyetlerde zikredilirken, diğer bir kısmı başka başka âyetlerde yer alabilir. Meselâ şu âyette imanın başka bazı rükünleri zikredilir: *"...Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr ederse tam manasıyla sapıtmıştır."*[205] Yoksa, bir veya iki âyeti ele alıp diğerlerini görmezden gelmek, insanı daima yanlış hüküm vermeye götürebilir. Sonra bu konular, İslâm'da çoktan halledilmiş, tespit edilmiş ve hükme bağlanmış hususlardır. Böylesi ümmetin icmâ ettiği konularda yeniden insanları şüpheye düşürmek, tartışma başlatıp ihtilâf çıkarmak, kime ve neye yarayacaktır? Kaldı ki, müfessirler dahil hiçbir âlim, mezkür âyetlerden, imanın ve kurtuluşun Allah'a ve âhiret gününe imandan ibaret olduğunu söylememişlerdir. Allah'a ve âhiret gününe imanın bu âyetlerde özellikle vurgulanması, Allah'ın bilgisinden hiçbir şeyin kaçamayacağını, insanların âhiret günündeki hesap ve sorumluluklarını hatırlatmak içindir. Nitekim bu âyetlerde iman belirtildikten sonra insanların yapacakları işlere önem vermeleri istenmektedir.

Geçen iddiaya dayanak kabul edilen bu âyetlerin tahliline gelince; yahûdiler, hıristiyanlar, sâbiîler, mecûsîler ve müşrikler gibi din mensuplarının başında iman edenlerin zikredilmesi, her şeyden önce, mü'minlerin bir hak grup; inkâr edenlerin de diğer bâtıl grupları teşkil ettiklerini ifade eder. Yani bu inkârcı din mensubu sınıflar, mü'min olan ve başta zikredilen gruba mukabil olarak zikredilmişlerdir. Nitekim Hacc sûresi 17. âyet-i kerimesinde: *"... Şüphesiz Allah, kıyâmet günü bunlar arasında hükmünü verecektir; şüphesiz ki Allah her şeyi görmektedir"* buyrulmakla, kimin haklı ve hak yolda olduğunun, kimin haksız ve yanlış yolda olduğunun hükmünü verecek ve bu gruplar arasını böylece ayıracaktır denilmek istenmektedir. Bu ise âyetteki müjde ve vaadin ancak mü'minlere mahsus olduğunu gösterir.[206] Bu son âyet, Bakara ve Mâide sûrelerindeki ilgili âyetlere bir nevî açıklama da getirmiş oluyor. Yine diğer din gruplarına da bir çeşit tehdit anlamı taşımaktadır. [207]

---

199 22/Hacc, 17

200 5/Mâide, 73

201 9/Tevbe, 30

202 98/Beyyine, 6

203 6/En'âm, 91; 39/Zümer, 67

204 Meselâ, bk. 2/Bakara, 4-5; 285 vb.

205 4/Nisâ, 136

206 Elmalılı, Eser Y. 3/1739

207 Nesefî, Medârik 2/96; Beydavî, Celâleyn, 2/87-88

Ayrıca *"iman edenlerden, yahûdilerden, hıristiyanlardan, sâbiîlerden, her kim iman ederse"* ifadesindeki *"iman edenler"*den, görünüşte iman edip İslâm toplumunda müslüman muâmelesi gören münâfıkların kastedildiği açıklaması getirilmiştir. Diğer gruplardan insanların olduğu gibi, bunlar da ihlâsla, samimiyetle ve kalpten Allah'a ve âhiret gününe iman eder ve amel-i sâlih işlerlerse, onlara da bir korku olmayacağı ve üzülmeyecekleri bildirilmektedir. Böylece zâhirde mü'min görünen manâfıklara bu halleriyle hitap edilmiş, onlara gerçek iman fırsatı verilmiş ve bu maksatla iman dâveti yapılmış, onların da inkârlarını atıp gerçek mü'min olmaları telkin edilmiş olmaktadır. [208]

Bütün bunlardan şu netice çıkmaktadır: İnsanlardan kim olursa olsun samimi bir imanla, iman edilmesi gerekli tüm esaslara gerçekten iman edip bu imanını hayatı sonuna kadar koruyarak sâlih ameller işleyenler kurtuluşa ve cennete erecek, korkuya ve kedere uğramayacaklardır.

İnsanı cennete götürecek bu imanın içerisinde, Allah'a imandan hemen sonra, Hz. Muhammed'e (s.a.s.) iman gelir. Allah'a imanın zikredildiği her yerde zımnen Hz. Peygamber'e iman da mevcuttur. Çünkü Kur'an'dan öğrendiğimiz bu gerçekleri, bu ölçüleri ve bizzat Kur'an'ı bize getiren O'dur. Nitekim bir kimsenin müslümanlığını belirleyen kelime-i şehâdetin içerisinde de ikinci şâhitlik, Hz. Muhammed'in Allah'ın kulu ve rasûlü olduğuna şâhitlik etmektir. Aynı şekilde Hz. Muhammed'e iman, kelime-i tevhidde de yer alır. Şu halde konumuz olan âyetlerde geçen Allah'a ve âhiret gününe imanın Allah'a iman kısmında Hz. Muhammed'e iman da dâhildir. Zira kemal sıfatlarıyla Allah'a şirksiz, âhiret gününe de şeksiz (yakînî) imanı ve diğer tüm iman esaslarına da nasıl iman edileceğini getirip öğreten O'dur.

Ehl-i kitap da dâhil hangi gruptan insan olursa olsun, Hz. Muhammed'e ve O'nun getirdiği İslâm'a iman etmedikçe cenneti ve kurtuluşu kimse bulamaz. Müfessirler de ilgili âyetleri tefsir ederlerken bu gerçeği dile getirmişlerdir Hz. Muhammed (s.a.s.)'e inanmayan, Allah'a iman etmiş olur mu? İman parçalanma kabul etmez. Bir kısmına inanıp bir kısmına inanmamak; hiç inanmamaktır, imansızlıktır.[209] Hz. Muhammed (s.a.s.) gönderilmeden önce bile Tevrat ve İncil sahipleri ehl-i kitap, istikbalin bu büyük peygamberine *"ahdimi yerine getirin."*[210] buyruğuna göre, iman ile mükellef tutulmuşlar iken, O gönderildikten sonra onu inkâr ederek hakiki iman erbâbı olmak tasavvur edilebilir mi? Tarihin şehâdet sayfalarında Hz. Muhammed'in peygamberliğinden daha açık, daha bâriz bir risâlet var mıdır? [211]

Ehl-i kitap veya tüm insanlar ne şekilde âhirette kurtuluşa erip cennetlik olacaklar, korku ve kederden emin olarak Rabbinin mükâfatlarına ve nimetlerine nâil olacaklardır? Bunun yolu tüm insanlar için olduğu gibi ehl-i kitap için de aynıdır. O da şudur: Allah'a, O'nun son elçisi Hz. Muhammed'e (s.a.s.), onun getirdiği Kur'an'a ve dine eksiksiz iman etmek ve hem kendileri ve hem de hemcinsleri olan diğer insanların yararına olan Allah'ın emrettiği amel-i sâlih dediğimiz iyi, doğru ve güzel amelleri işlemektir. *"Artık (yahûdi ve hıristiyanlar) sizin (bu) inandığınız gibi inanırlarsa doğru yolu bulmuş olurlar. Eğer yüz çevirirlerse mutlaka anlaşmazlık içine düşerler. Onlara karşı Allah sana yeter. O işitendir, bilendir."* [212]

Şu halde onlar müslümanların inandığı gibi iman ederlerse doğru yolu bulmuş olacaklardır. Bir konuda bundan daha net, daha açık bir hüküm olabilir mi? Bunu Allah söylüyor. *"Eğer ehl-i kitap inanıp (kötülüklerden) korunsalardı, herhalde (geçmiş) kötülüklerini örter ve onları nimeti bol cennetlere koyardık"*[213] Bu âyet-i kerimede ehl-i kitaptan iman istendiğine göre, halen üzerinde bulundukları iman makbul bir iman değildir, demektir. O halde, ehl-i kitaptan istenen iman hangi imandır? Elbete ki bu iman, son peygambere ve onun getirdiği dine imandır. Çünkü Allah, peygamber, âhiret ve amel-i sâlihi en mükemmel şekilde öğreten, bu din, yani İslâm'dır.

Bunun dışında yollar aramak, çıkmaz sokaklara sapmaktır. Çünkü yahûdilerin ve hıristiyanların dinleri nesh edilmiş, yani hükümden ve yürürlükten kaldırılmıştır. Nitekim Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurur: *"Allah'a yemin*

---

208 Zemahşerî, Keşşâf 1/146, 661; Nesefî, 1/52, 293; Beydavî, 1/60; Elmalılı, 1/371

209 2/Bakara, 85; 4/Nisâ, 150-153

210 2/Bakara, 40

211 Elmalılı, 1/372-373

212 2/Bakara, 137

213 5/Mâide, 65

ederim ki, Mûsâ hayatta olup aranızda bulunsaydı, bana tâbi olmaktan başka bir yol ona asla helâl olmazdı." Bir başka hadis-i şerifte: *"Mûsâ ve İsa hayatta olsaydılar, bana tâbi olmaktan başka çareleri yoktu."*[214] buyurur. Yine şöyle buyurur: *"Beni (gönderildiğimi) işitmeden önce İsa'nın dini üzere ölen kimse bir hayır (doğru yol) üzeredir. (Benim peygamber olarak gönderildiğimi) işitip de bana iman etmeden ölen kimse ise helâk olur."*[215] Hz. Peygamber'den önce Hz. İsa'nın dini üzere yaşayıp Hz. Peygamber'e yetişmeden ölen kimse hayırdadır; fakat Rasûlullah'a yetiştiği halde Ona inanmadan eski dini üzere ölen kimse helâk olur, yani cehennemlik olur demektir. Hakikat bu kadar açık iken nassları zorlayarak Hz. Muhammed (s.a.s.)'e inanmadan bugünkü halleriyle ehl-i kitaba cennetten yer ayırmaya çalışanları, cennette kendileri için yer bırakmayacaklarından korkulur. [216]

Ehl-i Kitaba Tanınan Müsâmaha ve Ayrıcalıklar

İslâmiyet, kendilerine kitap verilenlerin kadınları ile evlenmeye ve kestiklerinin yenilmesine ruhsat vermekle müslümanların, kendilerine düşmanlık yapmayan, İslâm'a ve müslümanlara saldırmayan kitâbîlerle ileri derecede ilişkiler kurmasına ortam hazırlamıştır. Kitap ehli olanlar İslâm toplumunda tam bir din hürriyeti içinde yaşama imkânına sahiptir. Bu durumda İslâm devletinin vatandaşı olarak esas itibarıyla kanun önünde müslümanlarla aynı hakları paylaşırlar. Müslümanın lehine olan şey ehl-i kitabın da lehine, aleyhine olan ehl-i kitabın da aleyhinedir. Farklı hükümler daha çok kamu düzeniyle ilgili hususlardır ve istisnâîdir.[217]

Medine'deki ilk İslâm anayasasının 25. maddesinde, "Benî Avf yahûdileri mü'minlerle birlikte bir toplumdur. Yahûdilerin dinleri kendilerine, müslümanların dinleri de kendilerinedir" denilir. Aynı metnin 26-33. maddelerinde ehl-i kitaba mensup vatandaşların müslümanlarla aynı haklara sahip oldukları, 16. maddede ise onlara haksızlık yapılamayacağı belirtilir.[218] Kitap ehliyle ilk zimmet akdi Necran hıristiyanlarıyla yapılmış ve bu akidde müslümanın sahip olduğu bütün haklar onlara da tanınmıştır. İnsanlara temel hak ve hürriyetlerin yanı sıra din hürriyeti de tanıyan İslâm'da, *"Dinde zorlama yoktur"*[219]; *"Kur'an, Rabbinizden gelen bir haktır; dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin"*[220] gibi hükümlerle insanların zorla müslüman yapılamayacağı belirtilir. Hz. Peygamber, Hayber'in fethinde ele geçen Tevrat nüshalarını yahûdilere iâde etmiş, Hz. Ömer de Kudüs anlaşmasıyla ehl-i kitabın canlarını ve mallarını güvence altına almış, kilise ve hac konularında onlara serbestlik tanımıştır. Bu hassâsiyet, Peygamber Efendimiz'in, *"Bir zimmîye (İslâm devletine itaat eden ehl-i kitap bir vatandaşa) zulmedenin... kıyâmet gününde hasmı benim!"*[221] hadisinde de çok belirgindir. İslâm tarihi boyunca müslüman-kitap ehli ilişkilerinde İslâm'ın bu hoşgörülü tutumunun etkileri varlığını sürdürmüştür.

İlk halifeler döneminde ehl-i kitabın, Arap yarımadasından sürülüp çıkarılması, Hz. Peygamber'in, *"Arap yarımadasında iki din bir arada bulunmayacaktır"*[222] anlamındaki bir hadisine dayandırılırsa da, bunun yanında ehl-i kitabın, antlaşma şartlarına uymamaları ve huzursuzluk çıkarmalarının da bu uygulamaya esas teşkil ettiğini göz önünde bulundurmak gerekir.

Kur'an, ehl-i kitabın yiyeceklerini müslümanlara helâl kılmıştır. *"Bugün size temiz ve iyi şeyler helâl kılınmıştır. Kendilerine kitap verilenlerin (yahûdi ve hıristiyanların) yiyeceği size helâldir, sizin yiyeceğiniz de onlara helâldir."*[223] Bu âyetin anlamı geneldir. Âyette geçen "temiz ve iyi şeyler", İslâm'ın yasaklamadığı, genellikle insanların iğrenç telâkkî etmedikleri yiyecek ve içeceklerdir. Bâtıl da olsa, aslı semâvî olan bir dinleri bulunduğu için, ehl-i kitabın,

---

214 İbn Kesir, 1/378; Âlûsi, 3/210

215 Taberî, 1/320, 323; İbn Kesîr, 1/103; Âlûsî, 1/279

216 Veli Ulutürk, a.g.e. s. 68-74

217 bk. Ahmet Özel, İslâm Hukukunda Ülke Kavramı, s. 311-319

218 bk. M. Hamîdullah, İslâm Peygamberi, 1/132

219 2/Bakara, 256

220 18/Kehf, 29

221 Ebû Dâvud, İmâre 33; Cihad 153

222 Muvattâ, Medine 18, 19

223 5/Mâide, 5

kendi dinî inançlarına göre yenmesi helâl olacak şekilde öldürdükleri hayvanlardan ve diğer yiyeceklerinden -domuz, içki, ölü hayvan gibi İslâm'ın yasakladıkları hâriç olmak üzere- müslümanların da yemeleri câizdir. Yahûdi ve hıristiyanlar dışında kalanlar, müşrik hükmünde olup kestikleri yenmez. Yahûdi ve hıristiyanların kesim şekli, kendi dinlerinin kabul ettiği bir şekilde oluyorsa, bu şekilde kesilen hayvanların etleri yenir. Dinlerinin kabul etmediği bir kesme ve öldürme şekliyle öldürülen hayvanların veya Allah'ın isminin dışında başka ilâhlaştırılan birinin adına kesilen hayvanın eti yenilmez.

İslâm, müslüman bir erkeğin kâfir veya müşrik bir kadınla evlenmesine izin vermez. *"İman edinceye kadar müşrik/putperest kadınlarla evlenmeyin. İman etmiş bir câriye, beğenseniz bile müşrik bir kadından kesinlikle daha iyidir. İman edinceye kadar müşrik erkekleri de evlendirmeyin. İman etmiş bir köle, beğenseniz bile müşrik bir kişiden kesinlikle daha iyidir. Onlar ateşe çağırır. Allah ise izni ve inâyeti ile cennete ve mağfirete çağırır, âyetlerini insanlara açıklar. Umulur ki düşünüp anlarsınız."*[224] Fakat kitap ehlinden olan, İncil'e veya Tevrat'a inanmış bir kadınla müslüman bir erkeğin evlenmesine izin/ruhsat vermiştir. *"Mü'min hanımlardan iffetli olanlar ile daha önce kendilerine kitap verilenlerden iffetli hanımlar da namuslu olmak, zinâ etmemek ve gizli dost tutmamak üzere mehirlerini vermeniz şartıyla (nikâhlamanız) size helâldir. Kim imanı kabul etmezse onun ameli boşa gitmiştir. O, âhirette de ziyana uğrayanlardandır."* [225]

Bu, kitap ehline İslâm'ın bir müsâmahasıdır. Ama şu unutulmamalıdır ki, ehl-i kitap bir hanımla evlenmek, bir ruhsattır, azîmet değildir. Yani, asıl olan, müslüman bir erkeğin böyle bir kadınla evlenmesi değil; evlenebilir olmasıdır. Fakat müslüman bir kadın, yahûdi ve hıristiyan da olsa gayri müslim bir erkekle evlenemez, bu haramdır. Müslüman bir erkek için, mü'min bir hanım, şüphesiz kitap ehli bir kadından daha iyidir. Bazı âlimler, ehl-i kitaptan olan kadınlarla evlenmenin mekruh olduğu görüşündedirler. Onların yiyeceklerini yerken veya kadınlarıyla evlenirken kişinin imanını tehlikeye düşürmekten ve irtidat tehlikesine düşmekten son derece sakınılması gerekmektedir. Doğacak neslin inanç, terbiye ve yetiştirilmesinde tehlike görülürse kitâbî kadınlarla evlenilmemelidir.

Ehl-i kitap dışında bulunan Mecûsîler hakkında Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: *"(Kadınlarını nikâhlamamak ve kestiklerini yememek şartıyla) mecûsîlere ehl-i kitap muâmelesi yapın"*[226] Ancak, vahyin indiği dönemlerdeki ehl-i kitapla kastedilen yahûdi ve hıristiyanlarla, onu izleyen asırlardan günümüze kadar gelen yahûdi ve hıristiyanların aynı inançları paylaşıp paylaşmadığı bir tartışma konusudur. Hıristiyan ve yahûdilerin, tahrif edilmiş de olsa, Tevrat ve İncil'e bakışları ve teslimiyetleri, eskiye oranla çağımızda oldukça değişmiştir. Her şeyden önce, özellikle hıristiyanlık ve İncil, sekülarizmin baskısı altında kalarak seküler (laik) bir yoruma tâbi tutulmuştur. Bu durumda çağımızdaki yahûdilik ve hıristiyanlığın, yani ehl-i kitabın, Kur'an'ın indiği zamanlardaki tahrif edilmiş İncil'le aynı sayılamayacağı ortadadır. [227]

Ancak, İslâm'ın gösterdiği bu müsâmaha konusunda çok temkinli ve duyarlı davranmamız, müsâmaha ile tâvizi birbirine karıştırmamamız gerekmektedir. Özellikle itikadî konularda onları velî/dost kabul etmek, onlara özenmek, onları taklit etmek, onları hoşnut etmeye çalışmak gibi tavırlar, yukarıda geçen müsâmaha ile ilgisi olmayan ciddi problemlerdir.

İslâm'ın ılımlı yaklaşımlarına ve tarih boyunca müslümanların kendi ülkelerinde yaşayan azınlıklara, özellikle hıristiyan ve yahûdilere verdiği haklara baktığımızda görürüz ki, İslâm, başkalarına müsâmaha ile davranmış, din ve ibâdet özgürlüğü tanımıştır. Bu, batılılar tarafından haçlı seferlerinin modernize edilip kültür emperyalizmi şeklinde devam ettiği günümüzde, müslümanların ve İslâm'ın "fundamentalist/kökten dinci, gerici, bağnaz..." gibi saldırıldığı zihniyet ile mukayese yapıldığında daha iyi anlaşılacaktır. Sadece Hz. Mûsâ'ya ve Tevrat'a inanıp da Hz. Mûsâ'dan sonra başka hiçbir peygambere ve kitaba inanmayan, bununla da kalmayarak Hz. İsa ve Hz. Mûsâ'ya hakaretler edenlerin karakter ve tavırlarını unutmamak lâzımdır. Yine sadece Hz. İsa'ya inanıp da ondan sonra gelen peygamberi "deccal" olarak tanımlayan, Kur'an'ı ilâhî bir kitap değil; Muhammed'in uydurduğu bir kitap olarak kabul eden hıristiyanların yapılarını beraber değerlendirmek gerekir. Onların tarihten beri bu çirkin tavırlarına rağmen, Kur'an kendilerini gözardı etmemiş ve her fırsatta onları kendi mesajından faydalanmağa dâvet etmiştir.

---

224 2/Bakara, 221

225 5/Mâide, 5

226 Muvattâ, 1/278

227 Turan Arslan, Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, 1/426

Ehl-i kitabın kestiklerinin yenilebilmesi ve kitap ehli hanımların müslümanlar tarafından nikâh edilebilmesi gibi hususları, İslâm'da sadece onlara tanınan bir imtiyaz gibi görmemeli; bunun, aynı zamanda ehl-i kitap toplulukları içerisinde yaşayan müslümanlara dinlerini yaşama hususunda kendilerine bir kolaylık sağlama maksadına mâtuf olabileceğini de göz önünde tutmalıdır.

Dikkat edilirse İslâm, ehl-i kitaptan sadece kız almaya müsaade etmiştir; onlarla müslüman kızların evlenmesine izin verilmemiştir. Bu da ehl-i kitaptan olan kadınların müslüman erkeğin emrine girdikten sonra İslâm'ı seçebileceği ihtimalinden kaynaklanmış olabilir.

Günümüzdeki Batılı İnsanlar Ehl-i Kitap mıdır?

Çağımızda insanlar arasında münâsebetleri, muharref İnci'i esas alarak düzenleyen hıristiyan bir devlet yoktur. Halkının büyük bir çoğunluğu İncil'e inanan devletlerin tümü, laiklik ilkesini esas almıştır. Nitekim Abdülvâhid Yahya (Rene Guenon) şu tesbitte bulunuyor: "Modern batının hıristiyan olduğu söylenir, ama bu yanlıştır. Modern tavır, temelde din düşmanı olduğu için; hıristiyanlığa da düşmandır." [228] İslâm fıkhında, kâfirlerin tâbi olduğu hükümlerden farklı olarak, müslümanların ehl-i kitap olan bir bayanı nikâhlamaları mümkün olduğu gibi, onların kestiklerini yemeleri de mümkündür. Dolayısıyla "ehl-i kitap" ıstılahı oldukça önemlidir. Eğer ehl-i kitap bir devlet olsaydı, fertlerinin durumlarını tek tek tahkik etmek mecburiyeti ortaya çıkmazdı; zann-ı gâliple hükmetmek mümkün olurdu. Hâlbuki bugün durum tamamen tersinedir. Batıda gerek işçi, gerek öğrenci olarak bulunan mü'minler; ilişki kurdukları insanların akaidlerini öğrenmek zorundadırlar. Çünkü zann-ı gâlip, onlara hüküm ön plandadır. Eğer fert olarak "biz hıristiyanız ve İncil'e göre amel ederiz" diye şehâdette bulunurlarsa, hüküm farklılaşır.

Modern batıda hâkim olan kültür, hıristiyanlık değil; hellenizmdir. Mûteber fıkıh kitaplarındaki "ehl-i kitap" tâbiri, genellikle "katolikler"i içine alır. Muharref İncil'de tesettür emrolunduğu gibi, domuz eti, şarap ve fâiz haram ilân edilmiştir. Şarap içen, fâiz alıp veren ve tesettüre riâyet etmeyen kimselerin "ehl-i kitap" olması şüphelidir. Eğer bunları mubah sayıyorsa o kimse ehl-i kitap değildir. Bu arada İncil'de ilk insanın Hz. Âdem (a.s.) olduğu sâbittir.[229] İnsanların maymundan geldiğini iddia eden kimse de ehl-i kitap olamaz. Batıda insanların büyük bir çoğunluğu, kendilerinin hümanist, ateist olduğunu söylerler. Allah'a inanmayan kimse, İncil'i inkâr ediyor demektir. Bu sebeple ehl-i kitap olma şansını kaybeder. [230]

Yahûdi ve hıristiyan dünyasının müslümanlık karşısındaki tutum ve davranışları, faâliyetleri, mücâdele ve çabaları hiçbir zaman sona ermemiş, tarihin bütün dönemlerinde devam etmiştir; hem de çok daha yaygınlaşmış, kurumlaşmış, politikleşmiştir. Ortaçağda kendini gösteren ve İslâm âlemini harap eden haçlı zihniyeti ile, sonraki asırlarda iyice kendini gösterip ürününü veren siyonizm ideali ve siyonist faâliyetler bunun sadece dışa vuran yönüdür. Modern dünyanın bugünkü ekonomik ve siyasal zulüm sistemleri hep o zihniyetin eseridir. Bu ruh halini ve insan tipini anlamak ve anlatmak için hiçbir örnek olmasa, sadece İsrail örneği ve Filistinli müslümanlara zulüm, bir ibret dersi olarak dünyaya yeter. Yalnızca batı dünyasının özellikle son yıllardaki tutumuna bakmak bile o dehşet verici gerçeği anlamak için kâfidir. Artık "kitap ehli" olma vasıf ve haysiyetini bile kaybetmiştir günümüzdeki yahûdi ve hıristiyan âlemi. Hakikati gizleyip Hak dine düşmanlık beslemeyi tarih boyunca hiç bırakmayan bu zihniyetin düşmanlığı, yeni dönemlerde daha sinsi ve daha tehlikeli bir mâhiyet kazandı.

Ehl-i kitap bilginlerinin şimdiki temsilcileri, doğu bilimcisi denilen oryantalistlerdir. Müsteşrık, yani şarkıyatçı da denen ve İslâm'a nefretle bakan, fakat onun eşsiz gücü karşısında ezilen bu batılı bilginler, nesilden nesile sürüp gelen bir çaba ile, bu dini inceden inceye etüd etmekte ve bu dinin kuvvet kaynaklarını bozabilmenin yollarını ciddiyetle araştırmaktadırlar. Bunlar, müslümanları bölgesel, mezhebî ve ırkî ihtilâflar çıkarmak suretiyle birbirine düşürmeyi başarabilmişlerdir. Müslümanları kendi dinlerini gerçek anlamda öğrenmekten alıkoymuşlar, müslümanları ölü nazarî araştırmalarla meşgul edip gereksiz tartışmalarla uğraştırabilmenin çaresini bulmuşlardır.

Bugün kitap ehli, dün Medine'de kâfirleri/müşrikleri müslümanlar aleyhine kışkırtan ve onlarla işbirliği yapan gürûhun daha çoğalmış ve teşkilâtlanmış bir devamıdır. İki yüz sene boyunca peş peşe haçlı seferleri düzenleyenler onlardır. Endülüs'te korkunç katliamlar tertipleyenler de yine onlardır. Filistinli müslümanları

---

228 Rene Guenon (Abdülvâhid Yahya), Modern Dünyanın Bunalımı, s. 137

229 Kitab-ı Mukaddes, Tekvin 2/21-23; Tekvin 3/17

230 Yusuf Kerimoğlu, Fıkhî Meseleler 2/135-136

yurtlarından kovup yerlerine yahûdileri yerleştiren yine bu batı dünyasıdır. Birleşmiş Milletler isimli küfür ittifakının direktif ve fetvâları ile toplu cinayetlerini işleyenler yine bunlardır.

Netice olarak yahûdilik ve hıristiyanlık, kurulu bir ibâdet şekilleri ve şimdiki görünümleriyle, daha sonraki bir çağda ortaya çıkmış, değişik iki beşerî dindir ve Hz. Mûsâ ile Hz. İsa'nın insanlara tebliğ etmek istediği dinler değildir. Mevcut düzenleri, âyinleri ve sözde ibâdet şekilleriyle yürürlükte olan bu iki din, peygamberlerinden çok sonra din adamları ve râhipler tarafından icat edilmiş kurumlardır. Bugünkü hıristiyanlık, muharref de olsa, ilâhî bir kitaba bağlı bir din olmaktan çıkmış, tam bir şirk düzeni haline getirilmiş ve hayata müdâhale etmeyen, haftalık âyinler ve faşinksel özelliklere bürünmüş bayramlardan, haç sembolünden ibaret kalmıştır.

Eski isimleri kitap ehli olan batılı ulusların, itikadî küfürlerinden başka, ideolojik ve siyasal anlamda küfürleri de vardır ki, bu alandaki sapkınlıkları yeryüzünü daha çok fesâda vermekte daha yıkıcı bir etki alanı bulmaktadır. Şimdi artık yahûdi ve hıristiyan dünya; kapitalizm, materyalizm ve siyonizm şeklinde kendini gösteren kopkoyu dinsizlik düzenleriyle dayanışma ve özdeşleşme halindedir. Dünyanın neresinde olursa olsun, kapitalizm, materyalizm, sosyalizm ve siyonizm sistemlerinin mûcidi ve yaşatıcısı bunlardır. Şimdi, Allah'ın indirdiği Kitap'la zerre miktarı bağlantısı olmayan bu toplumlara nasıl kitap ehli demek mümkün olabilir?

Batıdaki laik rejimlerin kiliseye maddî ve mânevî sınırsız desteğine rağmen, batılılar artık haftada bir kiliseye bile uğramaz olmuşlar, kiliseler bir bir kapatılır, yeni yerleşim yerlerine, yeni semtlere kilise hemen hiç yapılmaz olmuştur. İnsanlara dinleri sorulunca, çok az insan, kendisini katolik veya protestan olarak ifade etmekte, çoğu ben "Tanrı'ya inanmıyorum", "ateistim" veya "hümanistim" diye cevap vermekteler. Artık Yüce Allah'ın Hz. Mûsâ ve Hz. İsa'ya gönderdiği kitaplarla bu batı toplumlarının düşünce, inanç ve hayat olarak bir bağlantıları yoktur. Kur'an, ta başından beri yahûdi milletini "yeryüzünün en şerlileri" olarak nitelemiştir.[231] Hıristiyanlara gelince, onlar da İsa (a.s.)'dan hemen sonra şirk ve hurâfelerle örülü muharref bir bâtıl dinin akıl ve gerçek dışı inançlarını giderek daha bağnazca sürdürmektedirler. İnanç ve yaşayışlarının bırakın Hak din ile; kendi sözde dinleri ile dahi bir ilgisi yoktur.

Bütün bunlara rağmen, müslümanlardan câhil bırakılan çoğunluğun, yıllarca komünizme karşı kapitalist batı ülkelerine ve özellikle Amerika'ya "sağcılık" adına sempati beslemesi akılları durduracak bir garâbettir. Bundan daha fecîsi, bazı son devir ilâhiyatçı profesörlerinde ve tefsircilerinde şimdiki yahûdi ve hıristiyanların hak bir yol üzere bulunduklarını, bazı şartlara riâyet etmekle cennete gidebilecekleri, müslüman olma zarûretlerinin olmadığını ispat eğilimi ve çabası görülmektedir, bu insanların tevhid anlayışlarını da ortaya çıkaran bir acâyip durumdur.

Ehl-i kitap kavramını anlamayarak ve bu toplumun tarih içindeki durumunu iyi değerlendiremeyerek hükümler çıkaran ve sonuçta da Rusya'ya karşı ABD'yi savunma derekesine düşen, "düşmanımın düşmanı, benim dostumdur" diye şeriatla da akıl ve mantıkla da tutarsız bir ölçü bulan, bir de "ehven-i şer" mefhumunu istismar edip kötüye kullanan, dahası bunları da dindarlık sayan câhiller grubuna ne demeli?! İslâm'dan sonra hiçbir dinin ve sistemin gerçeklik ve "hak" olma iddiasında bulunamayacağı hükmü bir yana, bu kafayı taşıyanlar şu kadarcık hakikati görseler yine yeter, o hakikat de şudur: Evvelâ şerrin ehveni olmaz. Küfrün azı da çoğu da birdir. Ortada hak ve mutlak "hayır" varken şerre itibar ve iltifat edilmez. Sonra bu kavram, sadece fıkhın muâmelât alanında sözkonusu olan bir kavramdır. Yani muâmelâta konu olan bir hususta, iki zararlıdan birini kabul etmek ve ona katlanmak zorunda kalınırsa, bu durumda daha az zararlı olan yolu tercih etmek demektir ehven-i şerri tercih.

İkinci olarak, ABD ve benzeri ülkeler, "İncil" ile yönetilen ehl-i kitap bir devlet değildir. İnsanların hayatını şekillendiren ve toplum düzenini belirleyen esaslar ve kurumlar "beşerî"dir, dinî değildir. Bireysel ve toplumsal hayat şekli olarak ve inanç noktasından sosyalist-komünist insanla, kapitalist-liberalist insanın yaşayışı arasında, bâtıl olma açısından hiçbir fark yoktur. Hepsi de nefsânî, hayvanî ve biyolojik bir hayatı yaşamaktadırlar.

İslâm'ın devlet olduğu ilk yıllarda, varlığını ve hâkimiyetini sürdürmek için ehl-i kitapla en güzel "mücâdele" yöntem olarak emrediliyordu. Ne zaman ki onlar müşriklerle işbirliği yaptılar, müslümanlarla antlaşmalarına ihânet ettiler, düşmanlıklarını açıkça izhar ettiler; İslâm'ın onlara karşı tavrı da sertleşti. Daha sonraki âyetlerde, kitap ehlinde Allah'a ve âhirete inanmayan, Allah'ın ve Rasûlünün haram kıldığını haram saymayan ve Hak din'i din edinmeyen kimselerle, küçülüp boyun eğerek cizye verecekleri zamana kadar onlarla savaşmak emri verildi.[232] İslâm'ın ilk dönemlerinde müşrik kâfirlere nazaran kitap ehline daha farklı bakılması, akaid noktasından değil;

---

231 98/Beyyine, 7

232 9/Tevbe, 29

ancak ahkâm bakımından, müslümanların işlerini kolaylaştırma ve onlara İslâm'ı daha rahat tebliğ edebilme için bazı dünyevî muâmele ve siyaset noktasından ayrım yapılmıştır.

Kur'an'da ehl-i kitapla ilgili âyetlerden sadece birkaç tanesini alarak yahûdi ve hıristiyan toplumlara bir pay çıkarmak, onları hâlâ ehl-i kitap sayıp diğer kâfirlerden üstün olduğunu söylemek ne kadar doğru olabilir? Dünya çapında İslâm'a ve müslümanlara yönelik fesâdın, tahribin, her çeşit kötü niyetli etkinliğin, açık ve gizli savaşın, stratejik ve taktik merkezciliğini, odağını onlar temsil ve teşkil etmektedirler. Uzaydaki gözlerini ve kulaklarını dikmişler, bütün güçleriyle müslümanları izliyorlar. Nerede tevhidî bir uyanış, bir kıpırdanma görseler, yaygarayı basıyor, raporlar hazırlıyor, müslümanların başında kendi temsilcileri olan ikinci derecedeki bekçilerinin dikkatlerini çekiyorlar.

Tarihten gelen haçlı zihniyetinin körüklediği düşmanlık duygusu, hâlen sahip bulundukları "süperlik" konumlarını, "globalleşme" ve "yenidünya düzeni" anlayış ve dayatmalarını, emperyalist egemenliklerini sürdürme isteğiyle İslâm'ı ve müslümanları kontrol altında tutuyorlar. Hem kendileri, hem de işbaşına getirttikleri müslümanların başındaki emir kulları, birinci tehlike ve tehdit olarak tanımladıkları İslâm'la her cepheden savaşı sürdürüyorlar.

Kitap ehli hakkındaki değerlendirme konusunda günümüze temel olacak diğer bir delil, Kur'an'da kitap ehlinin de aynen diğer kâfirler gibi birçok defa İslâm'a dâvet edilmiş olmalarıdır. Bu da onların dalâlette olduğunu gösterir. Yüce Allah, Rasûlüne: *"Kendilerine kitap verilenlerle ümmîlere (kitapsızlara) de ki: 'Siz de İslâm'ı kabul ettiniz mi?"* buyurur. Kur'an, bu şekilde sorduktan sonra hükmünü şöyle verir: *"Eğer İslâm'a girerlerse hidâyeti bulmuş olurlar."*[233] Bu demektir ki, İslâm'a girmedikçe kesin olarak küfür içindedirler. Hatta bu âyetteki *"Siz de İslâm (yahut, teslim) oldunuz mu?"* cümlesinden maksat, "siz de mü'minlerin yaptığı gibi Bana tâbi oldunuz mu?" demektir.[234] Bu da, Peygamber'e teslimiyet olmadıkça hidâyet ehli olunamayacağını göstermektedir.

Hz. Peygamber'in tanıdığı genç bir yahûdi hastalanmıştı. Onu ziyaret eden Hz. Peygamber, kendisini İslâm'a dâvet etti. Yahûdi genç bu dâveti kabul ederek şehâdet getirdi ve müslüman oldu. Bu olaya sevinen Hz. Peygamber, evden çıkarken şöyle buyurmuştur: *"Onu cehennemden kurtaran Allah'a hamd olsun!"*[235] Bu olayda görüldüğü gibi Hz. Peygamber, bu gencin yahûdilikten ayrılıp İslâm'ı seçmesini istiyor ve bu arada kendi peygamberliğine de imana dâvet ediyordu. Eğer o yahûdi gence yahûdilik kâfi gelseydi Hz. Peygamber, onu İslâm'a dâvet etmezdi. Yine eğer o yahûdi genci, bağlı bulunduğu yahûdilik cehennemden kurtaracak özelliklere sahip olsaydı, Rasûlullah onun şehâdet getirmesinden sonra cehennemden kurtulduğunu ifade etmezdi. Hz. Peygamber, ehl-i kitaba Kur'an'ı tebliğ ettiği zaman onların sadece kelime-i şehâdet getirmekle yetinmeyeceklerini, yani Allah'a ve Peygamberine iman eden ehl-i kitabın kendi dinlerinde kalmayacaklarını da yaptığı icraatıyla dile getirmiştir. Peygamberimiz, Muaz bin Cebel'i Yemen'e vâli olarak gönderdiği zaman ona şöyle demiştir: *"Sen ehl-i kitap olan bir kavme gönderiliyorsun. Aziz ve celil olan Allah'a ibâdet etmek onları çağıracağın ilk şey olsun. Onlar Allah'a iman ettikleri zaman kendilerine, Allah'ın gündüzleri ve geceleri içinde beş vakit namazı farz kıldığını haber ver. Bunu yaptıkları zaman onlara zekât vermelerini emret."*[236] Hz. Peygamber'in bu emirlerinde açıkça görüldüğü gibi, ehl-i kitap Allah'a ve rasullerin tümüne inandıktan sonra en son peygamber'e ve İslâm'ın diğer emirlerine de inanmak ve İslâm'ın emirlerini yerine getirmek zorundadırlar. Kendi dinlerinde kalmaları artık sözkonusu değildir. Hz. Peygamber'in onlara tebliğ ettiği İslâm dâveti Allah'ın birliği ile başlayıp neticede ibâdetlere kadar uzanıyordu.

Batının soğuk savaş yöntemlerinin tüm çeşitlerine sahne olan günümüz İslâm dünyası, tek dişi kalmış canavar batının, geliştirdiği teknoloji ile vampir dişlerini takarak sahneye çıkmasına da şâhit oldu. 1991 yılındaki Körfez savaşı, bütün dehşeti ve vahşetiyle batının sıcak harbini de gösterdi ve görünmez plandaki korkunç hegemonyasını görünür plana çıkardı. Somali, Bosna, Çeçenistan'daki zulümlere sebep olmak, en azından seyirci kalıp "tavşana kaç, tazıya tut" demek, onların ipliklerini pazara çıkarmıştır, görmek isteyenlere... Toprak ve ülke işgallerinden daha tehlikelisi, insanın işgali; kalplerin ve beyinlerin yıkanması ve estirilen terör havasıyla müslümanların sindirilip korkutulması, batıya ve bâtıla uşaklık yaptırılmasıdır.

---

233 3/Âl-i İmrân, 20

234 Âlûsî, 3/108

235 Buhârî, Kitâbu'l-Cenâiz, bab 80

236 Müslim, K. İman, bab, 7

Avrupası ve Amerikasıyla bugün artık "batı" denilen âlemi meydana getiren ve de "batı" ruhu taşıyan bu dünyaya "ehl-i kitap" demek, gerçekle ve hakkaniyet ölçüsüyle ne kadar bağdaşabilir? Gerçek o ki, bugün artık Allah'ın indirdiği Kitab'ın ehli olan bir dünya, bir ülke mevcut değildir. Bütün mezhep ve cemaatleriyle bugünkü hıristiyanlık ve yahûdilik âleminin, kâfirlerin/müşriklerin yolu, mü'minlerin yolundan daha hayırlıdır" diyen atalarından, sapıklık itibarıyla bir farkı yoktur. Hatta düşmanlıkta ve faâliyette daha da ileridirler. Çünkü tarih boyunca sürdürülen İslâm düşmanlığı, şimdilerde bütün batılı devletlerin önemli politikası haline gelmiştir.

Kâfirin kitaplısı ve kitapsızı arasında pek bir fark yoktur. Zaten günümüzdeki batıda "kitap" eksenli bir din iddia edenler, parmakla gösterilecek kadar az sayıdadır. Bilmek gerekir ki, artık bunlar kitap ehli değil; kitap nankörleridir. Onlar ki, dünya küfrünü temsil ve icrâ etmektedirler. Her türlü putpereste, dinsize, ateiste, komüniste taş çıkartacak şekilde dünya küfrünü temsil etmekte ve başta müslümanlar olmak üzere diğer insanları, kendi dünya düzenine mahkûm etmek için bin bir tuzak tezgâhlamaktadır. Dillerinden düşürmedikleri "insan hakları" ilkesiyle kast ettikleri, yalnızca kendi haklarıdır. En temel hakları çiğnenen, en fecî zulümlere hedef olanlar, şayet müslümanlarsa, bunların kılı bile kıpırdamaz. [237]

Bu günkü Batılıları ehl-i kitap saymama anlayışı, bunca objektif verilere dayandığı gibi, hulefâ-i râşidîn'in din anlayışına da, onların "ehl-i kitap" kavramını, kendisini hıristiyan veya yahûdiliğe nispet eden her insana vermeyişlerindeki hassâsiyet ve tâvizsiz hak taraftarlığına da dayanmaktadır. Hz. Ali, dinî yaşantılarına bakarak bazı hıristiyanları "ehl-i kitap"tan saymamıştır.[238] Yine Hz. Ömer de Arap hıristiyanları için şöyle demiştir: "Onlar kitap ehlinden değildir; kestikleri de yenmez. Kendileri ya müslüman olurlar, ya da kafalarını vururum!"

"Yine, de ki: Hak geldi; bâtıl zâil oldu; yıkılıp gitti. Zâten bâtıl yıkılmaya mahkûmdur."[239] *"...Haksızlık yapan zâlimler, hangi inkılâpla döndürüleceklerini yakında bilecekler."* [240]

Ehl-i Kitap Konusuyla İlgili Âyet-i Kerimeler

"Ehlu'l-Kitab" Teriminin Geçtiği Âyetler (31 âyet): 2/Bakara, 105, 109; 3/Âl-i İmrân, 64, 65, 69, 70, 71, 72, 75, 98, 99, 110, 113, 199; 4/Nisâ, 123, 153, 159, 171; 5/Mâide, 15, 19, 59, 65, 68, 77; 29/Ankebût, 46; 33/Ahzâb, 26; 57/Hadîd, 29; 59/Haşr, 2, 11; 98/Beyyine, 1, 6.

"Ûtü'l-kitab" Teriminin Geçtiği Âyetler (20 âyet): 2/Bakara, 101, 144, 145; 3/Âl-i İmrân, 19, 20, 23, 100, 186, 187; 4/Nisâ, 44, 47, 51, 131; 5/Mâide, 5, 5, 57; 6/En'âm, 44; 9/Tevbe, 29; 57/Hadîd, 16; 74/Müddessir, 31, 31; 98/Beyyine, 4.

Ehl-i Kitabdan Mü'min Olanlar Vardır: 2/Bakara, 121; 3/Âl-i İmrân, 110, 113-115, 199; 13/Ra'd, 36; 28/Kasas, 52-55.

Ehl-i Kitabdan Kâfir Olanlar: 2/Bakara, 121; 5/Mâide, 68; 98/Beyyine, 1-6.

Ehl-i Kitabdan Kâfir Olanların Dostluğu: 2/Bakara, 105, 109-120; 3/Âl-i İmrân, 100; 4/Nisâ, 44-45; 5/Mâide, 57-59.

Ehl-i Kitab, Kur'an'ı ve Peygamberimiz'i Bile Bile İnkâr Ederler: 2/Bakara, 101, 146; 3/Âl-i İmrân, 19, 70, 71, 81, 98-99, 187; 4/Nisâ, 44; 5/Mâide, 19; 6/En'âm, 20, 114; 7/A'râf, 157; 13/Ra'd, 30, 43; 26/Şuarâ, 196; 33/Ahzâb, 7; 48/Feth, 29; 98/Beyyine, 4.

Ehl-i Kitab Kendilerine Uyan Mü'minleri Kâfir Yaparlar: 3/Âl-i İmrân, 100-101; 4/Nisâ, 44-45.

Ehl-i Kitab Antlaşmalarını Bozar: 9/Tevbe, 1-3.

Ehl-i Kitab ile Savaş: 9/Tevbe, 29; 29/Ankebut, 46; 42/Şûrâ, 16.

Ehl-i Kitabın Kestiklerinin ve Yemeklerinin Yenmesi: 5/Mâide, 5.

Ehl-i Kitab Kadınların Nikâhlanması: 5/Mâide, 5.

Enl-i Kitabı İslâm'a Dâvet ve Dâvet Metodu: 4/Nisâ, 47; 5/Mâide, 15-16, 19, 65-66, 68, 77; 29/Ankebut, 46; 57/Hadîd, 28-29; 98/Beyyine, 1-5.

Konuyla İlgili Geniş Bilgi Alınabilecek Kaynaklar

Şâmil İslâm Ansiklopedisi, (Ahmet Önkal), Şâmil Y. c. 2, s. 66-67

T.D.V. İslâm Ansiklopedisi, (Remzi Kaya), T. Diyanet Vakfı Y. c. 10, s. 516-518

Sosyal Bilimler Ansiklopedisi (A. Turan Arslan), Risâle Y. c. 1, s. 426-427

Kur'an Ansiklopedisi, Süleyman Ateş, KUBA Y. c. 11, s. 532-540

Kur'an-ı Kerim'de Yahudiler ve Hıristiyanlar (K. K.de Ehl-i Kitab), M. Fatih Kesler, T. Diyanet Vakfı Y.

---

237 Geniş bilgi için bk. Ekrem Sağıroğlu, Kur'an'da İnsan ve Toplum, s. 155-187

238 Muhammed bin İdris eş-Şâfiî, Kitâbu'l-Umm, 1/196; Rûhu'l-Meânî, 6/64

239 17/İsrâ, 81

240 26/Şuarâ, 227

Kur’an’da Ehl-i Kitab veli Ulutürk, İnsan Y.
Ehl-i Kitap ve İslâm, Remzi Kaya, Altınkalem Y.
Rasûlullah’ın Ehl-i Kitapla Münasebetleri, Ali Osman Güner, Fecr Y.
Kur’an-ı Kerim, Hıristiyanlık ve Yahudilik hakkında Ne Diyor? İbrahim H. Kurt, T. Diy. V. Y.
İslâm Ceza Hukukunda Gayri Müslim Teb’anın Yönetimi, Bilâl Eryılmaz, Risâle Y.
İslâm Hukukunda Ülke Kavramı, Ahmet Özel, Mârifet Y.
Câhiliye ve Ehl-i Kitab Örf ve Âdetleri, Ali Osman Ateş, Beyan Y.
Semavi Dinlerde İtikat ve Amel, Mazharuddin Sıddıki, Fikir Y.
Tefsirde İsrâiliyat, Abdullah Aydemir, D. İ. B. Y.
Halk İnançları, Ali Çelik, Beyan Y.
Yahudi Dâvâsı ve Filistin, Said Şamil, Kitabevi Y.
Yahudi, Zübeyir Yetik, Beyan Y.
Yahudiliğin Gerçek Yüzü, Fuad Abdurrahman er-Rıfai, Hak Y.
Yahudi Hâkimiyeti, Seyyid Abdurrahman eRıfai, çev. Tarık Akarsu, Ferşat Y.
Yahudi ile Savaşımız, Seyyid Kutub, Arslan Y.
Yahudileşme Temayülleri, Mustafa İslâmoğlu, Denge Y.
Yahudi Tarihi ve Siyonist Liderlerin Protokolleri, Vill Durant, İnkılab Y.
Yahudi Tarihi ve Siyon Önderlerinin Protokolleri, Roger Lambel, Ank.
Yahudiliği Anlamak, Samuel bin Yahya, İnsan Y.
Yahudiliğin Çöküşü, Otto Heller, İnter Y.
Yahudilik ve Masonluk, Harun Yahya, Sezgin Neşriyat
Yahudilerin Kanlı Böreği, Necip el-Kıylânî, çev. Ali Nar, Aksa Yayım Paz.
Yahudinin Tahta Kılıcı, Mustafa Akgün, Şahsi Y.
Yahudilik’de Talmud’un Mevkii ve Prensipleri, Zaferü’l İslâm Han, çev. Mehmet Aydın, İhya Y.
Hz. Peygamber Döneminde Yahudi Meselesi, İhsan Süreyya Sırma, Beyan Y.
Hz. Peygamber’in Yahudilerle Münasebetleri, İsmail Hakkı Atçeken, Marifet Y.
Tarih Aynasında Yahudiler, İsmail Mutlu, Mutlu Y.
Tarih Boyunca Türkler ve Yahudiler, Hikmet Tanyu, İst.
Kur’an ve Sünnete Göre Yahudilik ve Mûnâfıklık, Mustafa Özçelik, Sabır Y.
Kur’an Açısından Yahudi, Afif Abdülfettah Tabbara, terc. M. Aydın
İslâm ve Yahudi Mezhepleri, Yaşar Kutluay, Ankara
Beynelmilel Yahudi, Henry Ford, Kamer Neşriyat
İbrânîler, Şemsettin Günaltay, İst.
Kitab-ı Mukaddes/Eski ve Yeni Ahit, Türkçe Çeviri, Kitab-ı Mukaddes Şirketi Y.
Tevrat ve İncildeki Tahrifler, el-Cüveyni, Seha Neşriyat
Tevrat, İnciller ve Kur’an, Maurice Bucaille, D.İ.B. Y.
Tevrat, İncil ve Kur’an, Jacques Jomier, terc. Sakıp Yıldız
Kitab-ı Mukaddes, Kur’an ve Bilim, Maurice Bucaille, çev. Suat Yıldırım, T.Ö.V. Y.
Kudüs Müftüsü, Philip Mattar, Akademi Y.
Filistin’de Cihad Sürüyor, M. Ahmed Varol, Madve Y.
İsrail, Amerika ve Bomba, Seymour M. Hersh, çev. Belma Aksun, Beyan Y.
İsrail, Mitler ve Terör, Roger Garaudy, çev. Cemal Aydın, Pınar Y.
İsrail’in Doğuşu, Alan Taylor, çev. Mesut Karaşahan, Pınar Y.
İsrail’in Gizli dosyası: Terörizm, Vincent Monteil, çev. Ergun Göze, Boğaziçi Y.
İsrail, Amerika ve Bomba, Seymour M. Hersh, çev. Belma Aksun, Beyan Y.
İsrail, Mitler ve Terör, Roger Garaudy, çev. Cemal Aydın, Pınar Y.
İsrail’in Doğuşu, Alan Taylor, çev. Mesut Karaşahan, Pınar Y.
İsrail’in Gizli dosyası: Terörizm, Vincent Monteil, çev. Ergun Göze, Boğaziçi Y.
Günümüz Dünya Dinleri, Osman Cilacı, D. İ. B. Y.
Çağdaş Dünya Dinleri, Abdülkadir Şeybe, Beyan Y.
Çağdaş Dinler, R. Abdullah el Ferhan, çev. F. Demirci, H. Kemal, Ulus. İslâm’a Çağrı C. Y.
Yehova’nın Oğulları ve Masonlar, Heyet, Araştırma Y.
Masonluk ve Kapitalizm, Heyet, Araştırma Y.
Şeytanın Dini Masonluk, Heyet, Araştırma Y.
Tarih Boyunca Masonluk, Jose Maria Ceardenal Rogriguez, Kayıhan Y.

Yeni Masonik Düzen, Harun Yahya, Vural Y.
Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı, İzzet Derveze, Yöneliş Y. c. 3, s. 85-140, c. 2, s. 287-297
Kur'an'da İnsan ve Toplum, Ekrem Sağıroğlu, Pınar Y. s. 155-187
Din Anlayışımızdaki Temel Dehşet Yanılgılar, Naci Çelik, Nedret Y. s. 55-86
İslâm'a İtirazlar ve Kur'an-ı Kerim'den Cevaplar, Süleyman Ateş, Kılıç Kitabevi, s. 327-402
Kur'an'da Tartışma Metodları, Zahir b. Awad el-Elmaî, Pınar Y. s. 217-307
Kur'an'da Fitne Olgusu ve Modern Fitne Odakları, Salih Asğar, Hanif Y. s. 184-194
Kur'an Kıssalarına Giriş, M. Sait Şimşek, Yöneliş Y. s. 129-154
Kur'an'da Sünnetullah ve Helak Edilen Kavimler, Nuri Tok, Etüt Y. s. 120-128
Her Nemruda Bir İbrahim, Zübeyir Yetik, Beyan Y. s. 156-162
Fâtiha Tefsiri, âzad, Bir Y. s. 241-306
Fâtiha Suresi ve Türkçe Namaz, Sait Şimşek, Beyan Y. s. 60-69
Sorularla Fâtiha Suresi, Sabit Durmuş, Ali İçipak, Ölçü/Yenda Y. s. 178-207
Fâtiha Üzerine Mülâhazalar, Hikmet Işık, Nil Y. s. 225-231
Fâtiha'nın Kırk Yorumu, Halûk Nurbaki, Damla Y.
İsrailoğulları, Adnan Adıgüzel, Haksöz Dergisi, sayı 33, Aralık 93, s. 32-35
Kur'an'da İnsan ve Toplum, Ekrem Sağıroğlu, Pınar Y. s. 153-187
Kur'an ve Toplum, Muhammed el-Behiy, Bir Y. s. 364- 400
Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru, Abdullah Draz, Mim Y.
Kur'an-ı Kerim'in Evrensel Mesajına Çağrı, Süleyman Ateş, Yeni Ufuklar Neşriyat
Kur'ân-ı Kerim ve Garp Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık, Ziya Kazıcı, Bahar Y.
Yaşayan Dünya Dinleri, A. Abdullah Masdusi, Kalem Y.
Genel Hatlarıyla Dinler Tarihi, Osman Cilacı, Mimoza Y.
Dinler ve İnsanlar, Osman Cilacı, Tekin Y.
İncîl ve Salîb, Abdül Ehad Dâvud, İnkılâb Y.
İslâmiyet ve Hristiyanlık (Bir Mukayese), Türkçesi: İhsan Süreyya Sırma, Beyan Y.
Dört İncil, Farklılıkları ve Çelişkileri, Şaban Kuzgun, Şahsî Y.
İslâm Avrupa'da, Montgomary Watt, M. Ü. İlâhiyat Fak. Y.
Günümüzde İslâm ve Hıristiyanlık, Mongomary Watt, İz Y.
Deccal, Hristiyanlığa Lânet, Friedrich Nietzche, Hil Y.
Tevrat ve İncil'e Göre Hz. Muhammed (a.s.), Abdulahad Dâvûd, çev. Nusret Çam, Nil A.Ş. Y.
Müslümanların Hıristiyanlara Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları, Selçuk Ü. İlâhiyat F. Y.
Hristiyanlığa Reddiye, Ebû Osman Câhız, Tekin Y.
Hristiyanlığa Reddiye, Abdullah Tercüman (Anselmo Turmeda), Bedir Y.
Hristiyan Genel Konsilleri ve II. Vatikan Konsilleri, Mehmet Aydın, Selçuk Ün. Y.
Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık, Mehmet Aydın, T. Diyanet Vakfı Y.
Hıristiyan İken Niçin Müslüman Oldum, Safiyye Plath, Şahsi Y.
Hristiyanlık Üzerine Konferanslar, Muhammed Ebu Zehre, Fikir Y.
Kitab-ı Mukaddes Allah Sözü müdür? A. Deedat, İnkılâb Y.
Gerçekler ve Hristiyanlık, Tâhâ F. Ünal, Işık Y.
Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık, Suat Yıldırım, Işık Y. / D. İ. B. Y.
4 Dinden 4 Adam ve Bir Dinsizin Konuşmaları, Burhaneddin Mirzâ, Sönmez Neşriyat
İzhâru'l Hak Fî İhtiyâri'l Ehak, Rahmetullah el-Hindî, Sönmez Neşriyat
İncil, Türkçe Çeviri, Müjde Y.
Onun İzinde; Hıristiyanlık ve Laiklik Tarihi, G. Barker, Şahsi Y./Müjde Y.
Hıristiyan Dininin Esasları, Hıristiyan Aileler İçin Din Kitabı, P. Luigi İannitto, S. Antuan Kilisesi Y.
Anadolu'daki Amerika: Misyoner Okulları, Uygur Kocabaşoğlu, Arba Y.
Hilâl ve Haç Kavgası, Halil Halid, Bedir Y.
Barnabas İncili, Kültür Basın Yayın Birliği
Barnaba İncili Araştırmalar, Muhammed Ali Kutub, Tekin Kitabevi Y.
Barnaba İncili, Abdurrahman Aygün, Tekin Y.
Müslümanların Hristiyanlaştırılması, Muhammed Umara, Denge Y.
Hristiyanlık Propagandası ve Misyoner Faâliyetleri, Osman Cilacı, D. İ.B. Y.
Sömürü Ajanı İngiliz Misyonerleri, İ. Süreyya Sırma, Beyan Y.
Yehova Şâhitleri, Hikmet Tanyu, D. İ. B. Y.

Yehova'nın Oğulları ve Masonlar, Heyet, Araştırma Y.
Yehova Şâhitlerinin İçyüzü, Hüseyin Atay, Ali Arslan Aydın, D.İ.B. Y.
Batının Oluşumu, Christopher Dawson, Dergâh Y.
Mûsâ ve Tektanrıcılık, Sigmund Freud, Dergâh Y.
Çağımızda Dine Dönüş, Henry C. Link, Dergâh Y.
Batı ile Hesaplaşma, Ebul Hasen en Nedevî, Çığır Y.
Din ve Allah İnancı, Abdullah Draz, Bir Y.
Doğu ve Batı Arasında İslâm, Ali İzzet Begoviç, Nehir Y.
İslâm-Hristiyan Diyalogu ve İslâm'ın Zaferi, Ali Arslan Aydın, Kültür Basın Y. Birliği Y.
İslâm ve Hıristiyan Kaynaklarına Göre İsa (a.s.), Mehmet Eminoğlu, Hizmet Kitabevi Y.
Peygamberimiz'e Neden İnanmadılar? Ahmed Lütfi Kazancı, Nil A.Ş. Y.
Bir İslâm Peygamberi Hz. İsa, Muhammed Ataurrahim, İnsan Y.
Hz. İsa ve Hz. Meryem, Mustafa Necati Bursalı, Şelâle Y.
Hz. İsa Gelecek, Harun Yahya, Vural Y.
Kur'an'da Ulûhiyet, Suat Yıldırım, Kayıhan Y.
İslâm'ı Nasıl Yok Edelim? Hampher, Nehir Y.
Dinler Tarihi, Ahmet Kahraman, Marifet Y.
Üç İsa, Aytunç Altındal, Anahtar Y.
Neden Hristiyan Değilim? Bertrand Russell, Toplumsal Dönüşüm Y.
Asrımızda Hıristiyan ve Müslüman Münasebetleri, Heyet, İlmî Neşriyat
Anglikan Kilisesine Cevap, Abdülaziz Çavuş, D.İ.B. Y.
Cevap Veremedi, Harputlu İshak Efendi, Hakikat Y.